

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. szám.
Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

Az ipari alkalmazottak életének, testi épségé- nek és egészségének védelme.

Irta: Dr. Jezsovics János.

Az ipari alkalmazottak életének, testi épségének és egészségének védelmére vonatkozólag az érvényben levő 1884. évi ipartörvény mindössze néhány rendelkezést tartalmaz, melyeket szószerint átvett az 1872. évi, korábbi ipartörvényből. Ezek az ilyképen 1872 óta érvényben lévő rendelkezések kétségkívül igen jelentékenyek s nem is tartalmuk szempontjából, mint inkább abból a szempontból esnek kifogás alá, hogy az ipari alkalmazottaknak csak egyik csoportját, a gyári munkásokat védik, az ipari alkalmazottak egyéb csoportjait nem részesítik oltalomban. Így az ipartörvény 114. §-a, mely előírja, hogy »minden *gyáros* köteles *gyárában* saját költségén mindazt létesíteni és fentartani, ami tekintettel az iparüzlet és telep minőségére, a munkások életének és egészségének lehető biztosítására szolgál«, a legtöbbre kötelező, általános rendelkezés, mely e részben felállítható; a munkaadó felelősségét a legmeszebb menő módon állapítja meg, de csak a gyári munkásokkal szemben. Még szembeötlőbb e részben az ipartörvény 116. §-a, mely az egészségteleneknek és veszélyeseknek nyilvánított üzemekben alkalmazott tizenhat éven aluli munkásokat kívánja védelemben részesíteni, de csak annyiban, amennyiben azok *gyárakban* alkalmaztatnak. E szakasz szerint »a tizenhat évet még be nem töltött munkások vagy épen nem, vagy csak bizonyos feltételek mellett alkalmazhatók azon iparágakhoz tartozó *gyárakban*, melyek egészségteleneknek vagy veszélyeseknek nyilvánítottak és egyáltalában csak oly munkára alkalmazhatók, mely egészségüknek nem árt és testi fejlődésüket nem gátolja«. Az egészségtelen és veszélyes iparágak lajstromának s az előbb említett feltételeknek megállapítását a törvény a kereskedelemügyi miniszterre bizza. Az idézett törvényszakasz szerint lehet valamely iparág bármily egészségtelen vagy veszélyes, mihelyt nem gyárilag úzik, a munkaadó a 16 éven aluli munkások alkalmazása tekintetében is csak azoknak az általános korlátoknak van alávetve, melyek a teljesen veszélytelen iparág munkaadójára is érvényesek. Tehát még a tisztán az egészségtelen és veszélyes iparágakat érintő s itt is csupán a 16. évet még be nem töltött munkások részére speciális védelmet nyújtani kívánó rendelkezés terén is különbséget tesz a törvény a gyárak s az egyéb üzlettelepek munkásai között.

Szorosan elhatárolt körre, az ipartörvény 25. §-a szerint telepengedélyhez kötött ipartelepeken alkalmazott munkásokra terjed ki az ipartörvény 30. §-a második bekezdésének rendelkezése is, mely előírja, hogy a telepengedély alá eső üzlettelepek engedélyezése előtt tartandó helyszini tárgyalásnál az eljáró iparhatóság a vizsgálatot hivatalból azokra az intézkedésekre is kiterjeszteni köteles, »melyek a munkások életének és egészségének megóvására szükségesek«. Ez a védelem azonban a telepengedélyhez kötött összes üzlettelepek alkalmazottaira kiterjed, akár a gyáripár, akár a kisipar körébe tartoznak az üzlettelepek.

Ha az előadott rendelkezésekhez hozzávesszük az ipartörvény 98. §-ának első bekezdésében foglalt, a 111. §-ban foglalt utalás következtében a gyári munkásokra is alkalmazandó azt a rendelkezést, mely szerint »azon iparos, ki segédeit lakással is ellátja, egészséges és lakható helyet tartozik kijelölni«, ki is merítettük az érvényben levő ipartörvénynek azokat a rendelkezéseit, amelyek az alkalmazottak életének, testi épségének és egészségének megóvását közvetlenül szolgálják.

Az ipartörvény idézett rendelkezései lényeges kiegészítést nyertek az ipari és gyári alkalmazottak baleset elleni védelméről és az iparfelügyelőkről szóló 1893. évi XXVIII. t.-cikk által.

Mielőtt e törvény rendelkezéseit tárgyi tartalmuk szempontjából elemeznők, azt a kérdést kell tisztáznunk, hogy az iparüzemek mily körére terjed ki rendelkezéseinek hatálya.

A törvény 1. §-ának első pontja, az ipartörvény fentebb idézett, kizárólag a gyárakban alkalmazott munkásokat védő 114. §-át olyképen veszi át, hogy annak szövegében a »gyáros« szó helyébe a »munkaadó« szót, a »gyárban« szó helyébe az »ipartelepén« szót teszi s ezzel a 114. §-ban kizárólag a gyárosra nézve a gyárában alkalmazott munkásokkal szemben megállapított kötelezettségeket, a legmesszebb menő módon, minden ipari munkaadóra az ipartelepén foglalkoztatott összes alkalmazottakkal szemben megállapítja. A törvény 1. §-ának első pontja, mely szerint »a munkaadó köteles ipartelepén mindazt létesíteni és fentartani, ami, tekintettel a telep és az üzem minőségére, annak követelményeihez képest, az alkalmazottak életének, testi épségének és egészségének lehető biztosítása érdekében szükséges«, valóban oly átfogó, oly teljes, hogy átfogóbban és teljesebben a törvényhozó alig fejezhette volna ki azt, hogy a fenti kötelezettséget minden munkaadóra, bármilyen ipartelepen vagy üzemben foglalkoztatott alkalmazottal szemben meg akarja állapítani, mert hiszen az »ipartelep« kifejezést az ipartörvény s az ipari élet épen nem foglalta le az iparüzemek bizonyos kategóriája részére, a törvény egyéb szakaszai pedig kétségtelenné teszik, hogy a törvény az »ipartelep« szót a legátfogóbb értelemben használja.

Az első pontban foglalt általános rendelkezést a)–i) pontok alatt a munkaadó köteleseit közelebbről meghatározó, részletes rendelkezések követik; a szakasz második bekezdése pedig felhatalmazza a kereskedelemügyi minisztert, »hogy a különböző iparágak üzemének viszonyaihoz képest szükséges hasontermészetű óvó intézkedéseket rendeleti úton szabályozza«. Mindezeket a rendelkezéseket a törvény 3. §-a az iparhatóságnak adott azzal a hatáskörrel egészíti ki, hogy ha »arról értesül, hogy az 1. §. rendelkezései tekintetében hiányok és mulasztások forognak fenn, köteles azonnal intézkedni, illetve, ha a tapasztalt hiány pótlása a munkaadót terheli, a munkaadót azoknak azonnal, vagy záros határidő alatt való pótlására felhívni«. Ezt a hatáskört az iparhatóságok a törvény indokolása szerint azért nyerik, hogy amennyiben az egyes ipartelepeken az üzem természete vagy a helyi viszonyok az 1. §-ban foglaltakon kívül más intézkedéseket is szükségessé tesznek, az 1. §. első pontjában foglalt általános kötelezettség alapján azok elrendelhetők és büntetés terhe alatt foga-

natosíthatók legyenek. Kérdés már most, meddig terjed az iparhatóságnak a 3. §-ban körülírt intézkedési jogköre, csak a nagyipar szigorúan elhatárolt körére terjed-e ki, avagy az ipartelepek nagyságára való tekintet nélkül, azok mindegyikével szemben egyformán érvényesíthető-e? Kifogást emelhet-e például az iparhatóság az ellen, hogy valamely cipésműhely nincs eléggé megvilágítva, vagy, hogy valamely asztalos-műhelyben nincsen gondoskodva a kellő szellőztetésről, a fejlődő por elvezetéséről stb.

Hogy erre a kérdésre felelhessünk, az 1893. évi XXVIII. törvénycikk rendszeréből kell kiindulnunk. A törvény az 1. §-ban foglalt kötelezettségek foganatosításának ellenőrzésére külön szerveket létesít az iparfelügyelők személyében, de ezt az ellenőrzési hatáskört nem terjeszti ki minden ipartelepre, hanem csak az ipartelepek egy tüzetesen elhatárolt körére, és pedig a következőkre:

I. mindazon gyárakra, illetve ipari telepekre, melyekben valamely elemi (gőz-, gáz-, víz-, szél-, hő-, lég-, elektromos) erő által hajtott erőgép van alkalmazásban, vagy amelyekben bár erőgép nem működik, de legalább húsz alkalmazott rendszerint foglalkoztatatik (15. §.);

II. a mezőgazdasági és erdei, tej-, sajt-, vaj- és selyemtermeléssel kapcsolatos oly ipari telepekre, melyek elemi erővel hajtott mű által hozatnak működésbe, vagy amelyek gőzkazánnal dolgoznak (16. §.);

III. tekintet nélkül az alkalmazottak számára s tekintet nélkül arra, hogy erőgép nélkül tartatnak-e működésben vagy sem, a törvény 17. §-ában tizennyolc pontban felsorolt ipartelepekre, melyeknél az iparfelügyelői ellenőrzést az alkalmazottak biztonsága szükségessé teszi; ezeknek az ipartelepeknek az idézett törvényszakaszban megállapított lajstromát a kereskedelemügyi miniszter a belügyminiszterrel egyetértőleg rendeleti úton módosíthatja; végül

IV. az ipartörvény alá eső minden oly ipartelepre, melyre a kereskedelemügyi miniszter, ha szükségét látja, a törvény 19. §-ában foglalt felhatalmazás alapján az iparfelügyelői vizsgálatot külön kiterjeszti.

Az iparfelügyelő tehát az I—IV. pontokban felsoroltakon kívül más ipartelepeket nem vizsgálhat. Abban az esetben, ha az ellenőrzési hatáskörébe utalt telepeken hiányokat észlel az iparfelügyelő s azokat a munkaadó, egyszeri figyelmeztetésére, az esetleg szükségessé vált s előzetesen nyújtott útmutatás és szakszerű tanács, esetleg az elkészített szaktervek ellenére sem pótolja, vagy a szükséges intézkedéseket nem foganatosítja, úgyszintén akkor is, ha az iparfelügyelő törvénybe ütköző mulasztásokat állapít meg: a további eljárás megindítása végett köteles az iparhatósághoz fordulni (l. a 28. §-t). Ily módon értesül az iparhatóság az I—IV. pontokban felsorolt ipartelepeken az iparfelügyelők által észlelt hiányokról s mulasztásokról, mely esetben a törvény fentebb idézett 3. §-a alapján eljárni s intézkedni köteles. Az I—IV. pontok alatt említett ipartelepekre nézve tehát ilyképp feltétlenül biztosítva van az, hogy az iparhatóság a tudomására hozott hiányok tárgyában eljárhat, azok pótlása iránt intézkedhetik. Ámde az I—IV. pontok alatt felsorolt ipartelepek az összes ipartelepeknek csak kis részét alkotják s kérdés, vajjon az ipartelepek egyéb kategóriáinál értesül-e az iparhatóság, s ha igen, hogyan, kik által, az 1898: XXVIII. t.-c. 1. §-a tekintetében fenforgó hiányokról?

Az idézett törvény az iparfelügyelőknek biztosított ellenőrzési hatáskörön kívül más hatóság részére hasonló hatáskört nem állapít meg; nem ismer parallel ellenőrzést az iparfelügyelői vizsgálatnak alávetett ipartelepekre nézve s külön ellenőrzési hatáskört nem állapít meg az iparhatóságok részére az iparfelügyelői vizsgálat alá nem eső ipartelepekre nézve. Annál a kapcsolatnál fogva, melyben az 1893. évi XXVIII. törvénycikk az ipartörvényvel van, azt kell most már vizsgálnunk, nem állapít-e meg az ipartörvény az iparhatóságok részére ily hatáskört. Az ipartörvény 121. §-a

kötelességévé teszi az iparhatóságnak, hogy a *gyárakat* kiküldöttje által évnegyedenként legalább egyszer megsemmisítse s a törvény rendeleteinek megtartásáról meggyőződést szerezzen. Ez az ellenőrzés azonban csak a gyárakra terjed ki, melyek az 1893. évi XXVIII. t.-cikk értelmében amúgy is kivétel nélkül az iparfelügyelői vizsgálatnak vannak alávetve s ily körülmények között voltaképen hatálytalanná vált. Az ipartörvény 121. §-án kívül még csak annak 168. §-ára történhetik hivatkozás, melynek 6. pontja a tanoncoknak a műhelyekben való ellenőrzését írja elő az iparhatóság támogatására rendelt iparhatósági megbizottak által, akiknek figyelemmel az ipartörvény fentebb idézett 98. §-ára, rendeleti úton az is kötelességükké tétetett, hogy ellenőrizzék, egészséges és lakható-e a tanoncoknak és segédeknek adott lakás. Természetesen ez a rendelkezés is igen szűk térre szorítja az ellenőrzést. Oly hatáskört vagy oly módozatot tehát, melynek segítségével az iparhatóság az I—IV. pontokban nem említett ipartelepek tekintetében, az 1893. évi XXVIII. t.-c. 1. §-a szempontjából, akár közvetlenül, akár közvetve, megfelelő ellenőrzést gyakorolhatna, az ipartörvény sem állapít meg.

Abból a tényből, hogy az 1893. évi XXVIII. t.-cikk csak az I—IV. pontok alatt felsorolt ipartelepek tekintetében gondoskodott a törvény 1. §-a szempontjából fennforgó hiányok felfedéséről, megállapításáról, hogy az általa létesített ellenőrző szervek hatáskörét kizárólag ezekre a telepekre korlátozta és sem oly szerveket, sem oly hatáskört nem statuált, melyek segítségével az I—IV. pontok alatt fel nem sorolt ipartelepek tekintetében a szóban lévő hiányok felfedhetők, megállapíthatók volnának, nem statuált pedig annak tudatában, hogy ily szervekről, ily hatáskörrel az ipartörvény sem gondoskodott, *csak azt a következtetést lehet levonni, hogy az 1893. évi XXVIII. t.-cikk az iparhatóságok részére a 3. §-ban megállapított intézkedési hatáskört az I—IV. alatt felsorolt ipartelepekre kívánta korlátozni, hogy az 1. §-ban foglalt rendelkezéseknek is kizárólag az I—IV. alatt felsorolt ipartelepekre nézve kívánt hatályt biztosítani, s hogy amikor a törvény ipartelepekről szól, e megjelölés alatt kizárólag az I—IV. alatt felsorolt telepeket érti.*

Áttérve e megállapítás után az 1893. évi XXVIII. t.-cikk 1. §-ában foglalt rendelkezések tartalmának elemzésére, az első kérdés az, vajjon az e szakasz általános rendelkezést tartalmazó, fentebb már idézett első pontjához *a)–i)* pontok alatt fűzött felsorolás (a munkaadó kötelezettségeinek részletes megállapítása) exemplifikatívnak vagy taxatívnak veendő-e, mert ha e felsorolás taxatívnak bizonyulna, ez lényegesen megszorítaná, leszállítaná az első pontban foglalt általános, teljes rendelkezés tartalmát. A szakasz szövegezése nem mondható szerencsésnek. Aki csak a szöveget nézi, könnyen arra a következtetésre jut, hogy az *a)–i)* pontokban foglalt felsorolás taxatív. A szakasz második bekezdése ugyanis az *a)–i)* pontban foglaltakkal *hasontermészetű* óvintézkedések rendeleti úton való kibocsátására hatalmazza fel a kereskedelemügyi minisztert. Erre való tekintettel pedig kétségkívül helye lehet az oly következtetésnek, hogy ha a törvényhozó az *a)–i)* pontokban foglalt felsorolást exemplifikatívnak vette volna, nem korlátozhatta volna a kereskedelemügyi miniszternek adott felhatalmazást arra, hogy rendeleti úton csak hasonló természetű óvintézkedéseket állapíthasson meg, mert az első pont általános és teljes tartalmával s az *a)–i)* pontokban foglalt exemplifikatív felsorolással ellenkeznek a második bekezdésben foglalt oly értelmű felhatalmazás, hogy a miniszter *csak* az exemplifikatív felsorolásban foglaltakkal *hasontermészetű* óvintézkedéseket állapíthat meg rendeleti úton. Egyfelől a munkaadót arra kötelezni, hogy mindazt létesítse, ami alkalmazottai életének, testi épségének és egészségének lehető biztosítása érdekében szükséges, másfelől pedig a miniszternek adott felhatalmazást arra korlátozni, hogy csak a példaképpen felsorolt néhány óvintézk-

kedésnek megfelelő, hasontermészetű óvintézkedést állapíthasson meg, bizonyos ellentmondást jelentene, különösen figyelemmel arra, hogy az első pontban foglalt általános kötelezettségnek csak a rendeleti úton kibocsátandó konkrét rendelkezések adhatnak gyakorlatilag is érvényesíthető tartalmat. Az első pontban foglalt általános kötelezettségnek (az *a)*–*i)* pontok felsorolásának exemplifikatív jellege mellett) tehát voltaképpen a miniszternek adott oly felhatalmazás felelne meg, melynek alapján a szükségeseknek vélt óvintézkedéseket rendeleti úton minden korlátozás nélkül megállapíthatná.

Nem lehet természetesen elfogadhatatlannak nyilvánítani azt a magyarázatot sem, mely az 1. §. második bekezdésében használt »hasontermészetű« kifejezésben nem lát korlátozást, mely abból indul ki, hogy a miniszternek adott felhatalmazás, melynek értelmében az *a)*–*i)* pontokban foglaltakkal *hasontermészetű* óvintézkedéseket állapíthat meg rendeleti úton, voltaképpen igen messzemenő, miután minden intézkedés, mely az alkalmazottak életének, testi épségének s egészségének megóvását célozza, többé-kevésbé hasonló természetű, többé-kevésbé analog az *a)*–*i)* pontokban felsoroltakkal s éppen ezért semmi akadályát sem látja annak, hogy az *a)*–*i)* pontokban foglalt felsorolás exemplifikatívnak vétessék. E magyarázat helyességének támogatására azt is fel lehetne hozni, hogy ha a »hasontermészetű« szónak korlátozó hatály adatnék, az a helyzet állana elő, hogy míg a miniszter csak az ilyenkorlátozott hatálylyal állapíthatna meg óvintézkedéseket, addig az iparhatóság, konkrét esetekben, ily megszorítás nélkül szerezhetne érvényt az 1. §. első pontjában foglalt általános rendelkezésnek (l. a törvény indokolásának fentebb idézett, ide vonatkozó részét), már pedig, hogy a hatáskörök ilyenkorlátozás nélküli megállapítása nem lehetett a törvényhozó célja, az kétségtelen.

Azt, hogy a két felfogás közül melyik felel meg a törvényhozó akaratának, a törvény szövege alapján alig lehetne teljes határozottsággal eldönteni, ha e részben nem nyújtana támpontot a törvényjavaslat indokolása. (Sem a közgazdasági bizottságban, sem a parlamenti tárgyalás rendjén e részletkérdéssel nem foglalkoztak.) Az indokolás ugyanis eleve megjegyzi, hogy az első szakasz »bizonyára nem meríti ki mindazokat az intézkedéseket, melyek a balesetek elhárítása céljából az egyes üzemek természetéhez s a helyi viszonyokhoz képest esetleg még szükségesekké válhatnak...« s hozzá fűzi, hogy »amennyiben az egyes gyárakban az üzem természete, vagy a helyi viszonyok ezeken kívül más intézkedéseket is szükségesekké tesznek, az 1. §. bevezetésében (első pontjában) foglalt általános kötelezettség alapján azok elrendelhetők és büntetés terhe alatt foganatosítandók lesznek«. Ily értelemben fogadta el a törvényjavaslatot a képviselőház s ennél fogva az indokolást kell a szakasz nem egészen határozott szövegének értelmezésénél irányadónak tekintenünk. Az indokolás idézett része pedig *kétségtelenné teszi, hogy az a)–i) pontokban foglalt felsorolás nem taxatív, hanem exemplifikatív, hogy a felsorolás nem szűkíti, nem szálítja le az 1. §. első pontjában foglalt rendelkezés általánosságát, teljességét, s hogy a miniszter a szakasz 2. bekezdésében foglalt felhatalmazással teljesen szabadon élhet, természetesen, miként azt fentebb már említettük, csupán az I–IV. pontok alatt felsorolt ipartelepek tekintetében.*

Ezt az álláspontot tette magáévá, ezt a felfogást követte az ipari közigazgatási joggyakorlat is. S ez a felfogás annyival is nélkülözhetlenebb követelménye az ipari alkalmazottak élete, testi épsége és egészsége hathatós védelmének, mert az *a)*–*i)* pontokban foglalt rendelkezések, a *g)* pontban foglaltak kivételével, voltaképpen csak a legegyszerűbb védelmet nyújtják; védik az alkalmazottat a leesés, valamely tárgy lehullásának veszélye ellen, a hajtó- és fogaskerekekkel, hajtóerőkövetőkkel és körfűrészekkel, a gyalu, maró, köszörülő és más gépekkel szemben, a felhúzó

gépek túlterhelése ellen, nem engedik fokozni a telep tűzveszélyességét, mérges anyagokkal telt helyiségekben respirátorok, s ahol nagymérvű por fejlődik, porelszívó készülékek alkalmazását, végül az első segélyre szükséges köt- és gyógyszerek készletben tartását írják elő. Ezen a védelmen túl, mely jórészt igazán csak az alkalmazott testi épségét védi a különböző sérülések lehetőségével szemben s csak a legelemibb követelményeket tartja szem előtt, egyedül a g) pont tartalmaz oly általánosabb rendelkezéseket, melyek már az alkalmazottak egészségét is oltalmazni kívánják. A g) pont szerint a munkaadó köteles »a gyári helyiségek kellő szellőztetéséről és világításáról, a fejlődő gáznak és pornak, a hulladékoknak és egyéb szennynnek eltávolításáról, oly zárt munkahelyiségekben pedig, melyekben az alkalmazottak hosszabb időn át tartózkodnak, arról gondoskodni, hogy a munkásokra elegendő mennyiségű légtér jusson«.

Kétségtelen, hogy mindezek a rendelkezések, a g) pontban foglaltakat sem véve ki, csak a legszűkebb keretben mozognak s ha a kereskedelemügyi miniszter által a törvény 1. §-ának második bekezdése alapján kibocsátandó rendelkezések is csak abban a keretben mozoghatnak, igen sok égetően szükséges követelmény maradna érvényesíthetetlenül. Hogyan lehetne akkor a munkaadót például egyes feldolgozás alá kerülő anyagok fertőtlenítésére, rövid időközönként kicserélendő munkaruhának munkásai részére leendő készlettartására, a hideg évszakban fűtött étkező-, öltöző- és mosdóhelyiségek létesítésére, munkásainak élvezhető és kellő mennyiségű ivóvízzel való ellátására kötelezni, pedig minderre s más, hasonló létesítményekre a munkaadók egy és más köre már is kötelezve van (l. például az állati szörneműeket feldolgozó ipartelepeken alkalmazott munkások egészségének megóvása tárgyában 1903. évi december hó 2-án 64.992. sz. a. kibocsátott kereskedelemügyi miniszteri rendeletet).

Röviden összefoglalva eddigi fejtegetéseink eredményeit, megállapíthatjuk, hogy az 1893. évi XXVIII. t.-c. rendelkezései az ipari alkalmazottak életének, testi épségének és egészségének védelme tekintetében lényeges haladást jelentenek az ipartörvény idevonatkozó rendelkezéseivel szemben. Lényeges haladást jelentenek a védelemnek úgy alanyi, mint tárgyi hatálya tekintetében. Alanyi hatálya tekintetében annyiban, amennyiben az ipartörvény, egy-két csekélyebb jelentőségű rendelkezéstől eltekintve, csak a gyárakban alkalmazott munkásokat részesítette védelemben, míg az 1893. évi XXVIII. t.-c. e védelmet az ipari alkalmazottaknak lényegesen szélesebb köreire terjesztette ki. Tárgyi hatálya tekintetében annyiban, amennyiben az ipartörvény általános rendelkezéseinek konkrét rendelkezések s a kereskedelemügyi miniszternek, úgyszintén az iparhatóságoknak adott széleskörű felhatalmazás által mélyebb, a felmerülő szükséghez képest szabadon fejleszthető, szabadon kiegészíthető, kiépíthető tartalmat adott s egy külön ellenőrző szerv, az iparfelügyelők közbeiktatása által az óvóintézkedések végrehajtásának biztosításáról is hathatósan gondoskodott.

Szükséges-e s mily irányban a szolgálati szerződésből eredő munkadíj követelésnek biztosítása ?

Irta : **Dr. Pap Dezső** miniszteri osztálytanácsos. ¹⁾

Annak hátránya, hogy a munkaadó a munkadíjat már csak a szolgálat teljesítése után tartozik fizetni, a munkavállaló szempontjából nemcsak abból áll, hogy ő szolgálatának előlegezésével a munkaadó fizetési kész-

¹⁾ Részlet az Országos Jogászgűlés elé terjesztett véleményből.

sége és képessége tekintetében kénytelen hitelezési veszélyt magára vállalni, hanem abban is, hogy a még ki nem fizetett munkadíj fedezetül szolgálhat a munkaadónak a munkavállalóval szemben bármily alapon támasztott követeléseire kiegyenlítésére. Az utólagos fizetés viszont nemcsak a munkaszolgáltatásra irányuló, hanem bármely más egyéb követelése tekintetében is biztosítja a munkaadót. A munkaadó a még ki nem fizetett bért többrendbeli jogintézmény felhasználásával is igénybe veheti saját követeléseire biztosítására. Erre szolgálnak neki nevezetesen: a beszámítás, a visszatartási, a függőben tartási jog, végül az oly kikötés, melynek alapján a munkavállaló bizonyos feltétel bekövetkezése esetében a munkadíjhoz vagy annak egy részéhez való igényét elveszti. Ennek megállapíthatása végett, mennyiben szükséges a munkaadó rendelkezésére álló e jogokkal szemben a munkadíj követelésnek biztosítása, vizsgáljuk egyenként e jogintézményeket, s nevezetesen ez alkalommal azok három elsejét.

A *beszámítás* annyiban biztosítja a munkaadót, hogy jogában áll saját oly követelését, mely a munkadíj esedékessége idejében már lejárt és mely a munkadíjjal hasonlóan szolgáltatásra vagyis pénzszolgáltatásra irányul, a munkadíjba beszámítani, vagyis a munkavállalóval szemben fennálló lejárt pénzkövetelése erejéig e pénzkövetelése megszüntetésével kiegyenlíteni a munkavállalót megillető saját pénztartozását (P. T. T. 1305. §.).

Amily előnyös e jog a munkaadóra, viszont oly hátrányos helyzetbe hozhatja annak gyakorlása a munkavállalót. Teljesített munkájának egész díját elvesztheti így, anélkül, hogy azért — mint *Lotmar* megjegyzi²⁾ — egyebet kapna, mint hogy egy adósságtól szabadul. Ámde az adósságtól való szabadulás önmagában nem nyújt alapot a megélhetésre. Tekintetbe kell venni továbbá, hogy a munkavállaló másnak is tartozhat, nemcsak munkaadójának. Ha vagyonos az a munkavállaló, akkor a munkaadó követelésének biztosítása végett nem szorul éppen a munkadíjra; viszont ha vagyontalan, akkor tartozásainak egyetlen fedezete az ő munkaereje. A munkavállaló többi hitelezőjének sérelme is tehát, ha a munkaadó saját követelésének biztosítására lefoglalhatja önmagának a megszolgált munkadíj ama részét is, mely a munkavállaló életének, tehát munkaerejének, tartozásai egyetlen fedezetének fentartására szükséges. Ha meggondoljuk végül, hogy az e jogban a hitelező, a mi esetünkben a munkaadó részére biztosított önsegéllyel való visszaélés egyáltalán nem jár aránylagosan súlyos hátrányokkal ő reá, ellenben igazának bírói eldöntéséig és érvényesítéséig kockára teheti az oly munkavállalónak megélhetését is, ki mivel sem tartozik neki, és így azzal, hogy helyrehozhatlan kárral sújthatja, még a rosszhiszemű munkaadó is teljesen hatalmába kerítheti a munkavállalót: mindezek a szempontok eléggé indokolják a jognak azt a célzatát, mellyel a beszámítási jognak helyrehozhatlan kiméretlenségeit enyhíteni igyekszik. Megfelel-e vajjon P. T. T.-ünk is ennek a helyes célzatnak?

Sajnos, nem felel meg. Mert 1311. §-ában kimondja ugyan, hogy az adós megélhetésének biztosítása okából le nem foglalható követelésbe beszámítani nem szabad. Ezt a szabályt azonban olyképpen korlátozza, hogy még a le nem foglalható követelésbe is megengedi a beszámítást, ha az ellenkövetelés ugyanabból a jogalpból ered. E szabály szerint tehát a munkaadó pl. a munkavállalónak adott kölcsön címén nem gyakorolhatja beszámítást a munkavállaló le nem foglalható bérkövetelésébe, de már magából a munkaviszonyból származó követelését, pl. az abból származó kárkövetelését beszámíthatná még a le nem foglalható bérbe is.

Ez a megoldás azonban nem felel meg azoknak a gazdasági, szociális és jogi szempontoknak, melyek az előadottak szerint megkövetelik, hogy a kiérdemelt munkadíjnak legalább a létfenntartásra szükséges része a munkavállalónak feltétlenül biztosítottassék, de e mellett még csak logikus-

²⁾ I. m. I. k. 399. l.

nak sem mondható. Nincs logika ugyanis abban, hogy beszámításban rejlő önsegély jogát nagyobb erővel ruházza fel itt a T., mint a birói döntést. Ha birói döntés alapján nem foglalhatja le a munkaadó a munkadíjnak azt a részét, mely az életfenntartásra szükséges, nem foglalhatja le pedig tekintet nélkül arra, *connex-e* vagy nem az a követelés, melynek alapján ezt tenni akarja, mi logika van abban, hogy ezt birói döntés nélkül, hogy úgy mondjuk, az önbiráskodás révén megtehesse? Olyan egy jogról van itt szó, melyet semmiféle magánjogi kötelemmel feladni nem lehet: az élethez való jogról. Ez a jog a mai erkölcsi felfogás szerint nagyobb erőt kölcsönöz a létfenntartásra szükséges bérkövetelésnek, mint kölcsönözhet a munkaadó ellenkövetelésének a *connexitás*. Hiszen lehetnek a munkavállalónak, és pedig nemcsak harmadik személyekkel, hanem magával a munkaadóval szemben is oly tartozásai, melyek nem ugyanabból a jogalapról, melyekből annak munkabérkövetése, hanem erkölcsi és így jogi szempontból még sokkal súlyosabb alapról, pl. annak súlyos tiltott cselekményéből (halálkozásból, idegen vagyon szándékos megrongálásából stb., P. T. T. 1077—1106. §§.) erednek. Ha az alkalmazott agyonütheti munkaadóját, anélkül, hogy a gyilkosságból származó kártérítési kötelezettség törvényileg le nem foglalható munkabérébe beszámítható volna, amint alapjuknál fogva súlyosabb természetű követelésekkel szemben sem függeszti fel a végrehajtási jog bizonyos követelések lefoglalhatlanságát, teljesen indokolatlan az, hogy a P. T. T. alsóbb rendű követeléseknek, csak azért, mert *connexek*, a végrehajtási jogban lefektetett jogelvnek megkerülésével, a beszámítási jogot mégis biztosítani akarja.

Ellenkezőleg, a munkabérkövetések biztosításához fűződő követelményeknek egyik legcélszerűbbje, legigazságosabbja és legfontosbika éppen az, hogy a le nem foglalható munkabérbe beszámítani egyáltalán ne lehessen és e tilalom semmiféle magánmegállapodással hatályon kívül helyezhető, semmiféle más jogintézmény felhasználásával megkerülhető ne legyen. Hátrányos lehet az egyes esetekben a munkaadóra. De ez a hátrány semmi esetre sem ér fel azzal, mely a munkavállaló létfenntartási alapjának megsemmisítéséből első sorban a munkavállalóra, de további kihatásaiban magára a munkaadóra és a munkavállaló többi hitelezőjére és így mindezek révén az egész társadalomra hárul. És végül a munkaadó hátrányának mérlegelésénél lehetetlen figyelembe nem venni azt is, hogy ha ő a szerződés megkötésénél, a szerződés feltételeinek megállapításánál oly nagy mértékben élvezzi a munkavállaló vagyontalanságának előnyeit, nem méltánytalan, hogy viselje e vagyontalanságnak némi kockázatát is.

Ugyanazokból az okokból, melyeket eddig a beszámítással kapcsolatban felhoztunk, nem szabad megengedni a le nem foglalható munkabér *visszatartását* sem. Beszámítás és visszatartás, feltételeiket és következményeiket tekintve, különböző két jogintézmény ugyan, egy következményükben azonban egyeznek, abban, hogy egyképen veszélyeztetik a munkabérkövetelést.

Már pedig ha elismerjük annak szükségességét, hogy ne lehessen beszámítani a munkabérnek abba a részébe, mely a munkavállaló létfenntartására szükséges: akkor az ehhez fűződő nagy érdeknek érvényesülni kell az esetre is, ha nem beszámítás, hanem visszatartás útján vonják el a munkavállalótól teljesített munkájával kiérdemelt bérének a létfenntartásra szükséges részét. A beszámítási jog javasolt korlátozásával kapcsolatban tehát polgári törvénykönyv-tervezetünk a visszatartási jog korlátozása szempontjából is helyesbitést igényel.

Az a felfogás, mely a munkaadót megillető beszámítási és visszatartási jog tekintetében a szolgálati viszony különleges ágaival foglalkozó törvényeinkben megnyilvánul, míg egyrészt a munkabérkövetelés biztosítása szempontjából önmagában is kihívja a bírálatot, másrészt szükségessé

teszi részben a már létező egyéb törvényeinkben, részben a P. T. T.-ben megnyilvánuló felfogással való gondos összeegyeztetést. Kimerítő fejtegetésekbe e tekintetben itt nem bocsátkozhatom, e helyen röviden csak ipartörvényünk idevonatkozó rendelkezéseivel foglalkozom.

Ipartörvényünk ugyanis a bennünket itt érdeklő kérdésben következőket rendeli:

»A gyáros köteles munkása bérét készpénzben és pedig — ha más képen nem egyezkedett — hetenkint kifizetni.

Árúkat és szeszes italokat munkásainak nem hitelezhet.

Lakással, tüzifával, földhaszonélvezettel, rendes étellel, orvossággal, orvosi segéllyel azonban a munkást, ha ez beleegyez, elláthatja s az érték járó összegeket a bérfizetés alkalmával béréből levonhatja. Ugyanezen feltétel alatt láthatja el a gyáros a munkást a gyárban készülő cikkek előállítására szükséges szerszámokkal és anyagokkal is, ha ezeket szerződés szerint a munkás sajátjából tartozik megszerezni.« (118. §.)

»Az árúért való követelések, melyek a munkásoknak az előbbi §-ban foglalt tilalom dacára hitelezettek, a gyártulajdonos által sem törvény útján nem érvényesíthetők, sem beszámítás tárgyát nem képezhetik.« (119. §.)

»Oly szerződések, melyek a 118. és 119. §§. rendeleteivel ellentétben, kötelező erővel nem bírnak.« (120. §. első bekezdés.)

Kiegészíti e rendelkezéseket a 157. §. b) p.-ja, mely szerint ugyanis 40 K-tól 200 K-ig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az az iparos vagy gyáros, ki a munkások bérét árúcikkekben szolgáltatja ki vagy más szabályellenes eljárás által a munkásokat károsítja.

E rendelkezések a truck-rendszerrel, vagyis az oly eljárással elkövetett visszaélések megakadályozására szolgálnak, mely szerint a munkaadó a bérfizetést más, és pedig többnyire sokkal alacsonyabb értékű szolgáltatásokkal helyettesíti. E visszaéléseknek, valamint az e visszaélésektől előidézett munkásnyomornak leírása a munkaügy történetének legsötétebb lapjaira tartozik. Ez magyarázza meg azt, hogy a modern törvényhozások az ipari munkásokat védő rendelkezéseiket a brit törvényhozás példájára úgyszólván legelőször éppen e visszaélések ellen irányították. Annak megállapíthatása végett, mennyiben felelnek meg érvényben levő ipartörvényünk idézett rendelkezései e célnak, vizsgáljuk, mi van és mi nincs benne e rendelkezésekben.

Benne van e rendelkezésekben:

1. hogy a készpénzben megállapított bér más szolgáltatással, a 118. §. harmadik bekezdésében felsorolt kivételektől eltekintve, a munkavállaló beleegyezésével sem helyettesíthető. A »datio in solutum«, a fizetés helyett való adás (gondoljunk a »jancsibankó«-ra), a munkaadó bérfizetésre irányuló kötelmét tehát szabály szerint még akkor sem szünteti meg, ha a munkavállaló abba beleegyezett. (V. ö. P. T. T. 1.278. §.)

2. A munkadíjba, amennyiben ez alól a 118. §. harmadik bekezdése kivételt nem tesz, beszámítani nem szabad.

3. Amennyiben a beszámítás tilos, e tilalom nem vonatkozik csupán a le nem foglalható bérre, de védi az egész munkabért.

4. Míg a végrehajtási jog és a P. T. T. szerint is külön megállapodás alapján a bérnek törvény szerint le nem foglalható része is lefoglalható és ennek folytán beszámításra is felhasználható, az ipartörvény 120. §-a szerint a beszámítási tilalommal ellenkező magánmegállapodások érvénytelenek.

Nincs benne e rendelkezésekben:

1. hogy a bér nem állapítható meg természetbeni szolgáltatásokban is. Midőn ugyanis a törvény azt rendeli, hogy a gyáros köteles a bért készpénzben kifizetni, csak a pénzben megállapított berről intézkedik, mert hiszen csak a pénzt lehet »kifizetni«, de nem akadályozza meg azt, hogy

a bér más szolgáltatásokban is megállapítható ne legyen. Más dolog ugyanis a bér megállapításának módjáról és más az annak kifizetéséről való rendelkezés. Tekintve azt, hogy a bér megállapítása természetbeni szolgáltatásokban gyakran történik a munkavállaló rovására, mindenesetre kívánatos volna az e téren felmerülő visszaélésekre is figyelemmel lenni. L. pl. e tekintetben a munkaadók és mezőgazdasági munkások közötti jogviszony szabályozásáról szóló 1898 : II. t.-c. 10. §-ában, 31. §. utolsó bekezdésében, végül 35. §. első három bekezdésében, a gazdasági munkavállalkozókról és segédmunkásokról szóló 1899 : XLII. t.-c. 8. §-ában, végül a gazdasági cselédek jogviszonyairól szóló 1907 : XLV. t.-c. 24—28. §-aiban található igen figyelemreméltó rendelkezéseket.

2. Amennyiben a szóban levő rendelkezések megengedik a beszámítást (118. §. harmadik bekezdés), teljesen nyitva hagyják a truck-rendszerrel üzőt visszaélések lehetőségét. A modern törvények, amennyiben megengedik a munkaadónak bizonyos szolgáltatások hitelezését és ez alapon származó követeléseiknek a bérbe való beszámítását, gondoskodnak egyúttal arról is, hogy a munkaadó a munkavállaló kizsákmányolására e szolgáltatásait fel ne használhassa. Így pl. a német ipari rendtartás 115. §-a így rendelkezik e részben: »A munkaadók a munkásoknak árúkat nem hitelezhetnek. Meg van azonban engedve, hogy a bérfizetés alkalmával való beszámítás mellett a munkásoknak élelmi szereket a *beszerzési áron*, lakást és földhasználatot a *helyben szokásos* bérért és haszonbérért, tüzelést, világítást, rendszeres étellemezést, gyógyszereket és orvosi segélyt, valamint a rájuk bízott munkákhoz szerszámokat és anyagokat az *átlagos önköltségi áron* szolgáltatassanak. Akkordmunkákhoz szerszámokat és anyagokat magasabb áron is lehet szolgáltatni, de csak annyiban, amennyiben az a helyben szokásosat meg nem haladja és előzetesen állapították meg azt.«

3. Amennyiben e rendelkezések megengedik a beszámítást (118. §. harmadik bekezdés), nem zárják ki azt még a munkás le nem foglalható bére tekintetében sem, ami azok után, amiket a le nem foglalható bére való beszámítás tekintetében már fentebb kifejtettem, már önmagában is helytelen. Különösen helytelennek tűnik fel azonban, ha figyelembe vesszük, hogy míg az árúhitelezésből származó beszámítás a le nem foglalható munkabérbe más hitelezőknek megengedve nincsen, a munkaadó e részben más hitelezővel szemben különös privilegiumban részesül. Ha nem adja meg e privilegiumot az ipartörvény a munkaadó connex, vagyis magából az ipari munkaviszonyból eredő követeléseinek, annál kevésbbé szabadna megadnia azt a szóban levő, nem is a munkaviszonyon alapuló követeléseinek.

4. Az említett sovány védelmi rendelkezések csak a gyári munkásokra szorítkoznak, míg, ellentétben a modern külföldi törvényhozással, nem terjednek ki a tanoncokra, az iparossegédekre, a fontosabb feendőkkkel megbízott ipari alkalmazottakra. Törvényünk ez érthetetlen szűkkeblűségének jellemzésére megemlítem, hogy pl. a német ipari rendtartás 119. b) §-ában az ipari alkalmazottak összes említett kategóriáin kívül még a háziiparosokra is kiterjeszti a truck elleni védelmet, és pedig tekintet nélkül arra, önálló iparúzóik vagy otthoni munkások-e azok vagy sem.

Mint a bérkövetelés veszélyeztetésének egyik eszközéről, megemlékeztem fentebb a munkaadó *függőben tartási jogáról is*. Mit jelent ez a jog? A munkaadónak külön megállapodáson alapuló azt a jogát, melynek alapján az esedékessé vált munkabér egy részének kifizetését nem valamely lejárt követelésének biztosítására, hanem bármely más szerződési okból *függőben tarthatja*. E jog gyakorlásának egyáltalában nem feltétele az, hogy a munkaadónak lejárt követelése legyen a munkavállalóval szemben. Ha pl. a munkaadó a bér kifizetését megállapodás szerint valamely

később bekövetkező kára megtérülésének biztosítására tartja függőben, nem mondható, hogy neki már a kár bekövetkezése előtt esedékes követelése van a munkavállaló ellen. Sőt a függőben tartásnak nem feltétele még az sem, hogy egyáltalán követelése legyen a munkaadónak a munkavállaló ellen, mert ha pl. a munkaadó a munkaviszony megszűnése után a munkadíj kifizetését a legközelebbi bérfizetési napig függőben tartja, e jog kiköthetésének és gyakorlásának egyáltalán nem feltétele az, hogy neki követelése legyen a munkavállalóval szemben.

Magának a függőben tartásnak jelentősége különösen azokban az esetekben érvényesül, melyekben annak célja az, hogy a függőben tartott munkadíj a munkaadónak a munkavállalóval szemben jövőben támadó valamely követelését biztosítsa, azokban az esetekben tehát, melyekben az óvadék képezésére, gyűjtésére szolgál. Amennyiben különleges törvényi tilalom nem gátolja vagy korlátozza, az a megállapodás, melynek alapján a függőben tartott bér óvadékkul szolgál, kétségtelenül egész terjedelmében hatályos. Jól mondja azonban Lotmar, hogy a függőben tartás, amennyiben az a munkaadó valamely jövőbeli követelésének biztosítására szolgál, a tekintetben, hogy e rendeltetésének tényleg megfeleljen, csak egy láncszemét jelenti egy összetett eljárásnak, mely felöleli még azon kívül a beszámítást vagy a visszatartást is. Amennyiben ugyanis a munkaadó a függőben tartott bért tényleg fel akarja használni esetlegesenből valóvá jegecesedett követelésének fedezésére vagy biztosítására, ezt a jog szerint csak beszámítás vagy visszatartás útján teheti. Az önsegély éppen ez eszköze alkalmazásának lehetővé tételére szolgál a függőben tartás és így, »bármennyire bele is nyul azzal a munkavállaló gazdasági egzisztenciájába«, amennyiben különleges törvényi határozmányok azt nem korlátozzák és amennyiben az a jó erkölcsökbe nem ütközik, kikötheti és a kikötésnek megfelelően végre is hajthatja ugyan a munkaadó a függőben tartást korlátlanul, akár a bér egészére is, de követeléseit tényleg csak annyiban biztosíthatja azzal, amennyiben a beszámításra és visszatartásra vonatkozó szabályok ezt megengedik.

De, ha a beszámítási és visszatartási jognak méltányos korlátozása bizonyos mértékig alkalmas is a függőben tartás élének tompítására, azoknak a méltánytalan hátrányoknak megszüntetésére vagy legalább számba jövő enyhítésére, melyek a függőben tartásból a munkavállalóra hárulnak, a beszámítási és visszatartási jog korlátozása önmagában korántsem elegendő. Nem terjeszkedem itt ki e hátrányoknak gazdasági szempontból való megvilágítására: elég e tekintetben a már említett azokra a veszélyekre utalnom, melyek a munkavállalóra a megszolgált munkadíj túlhosszú ideig tartó előlegezéséből és nélkülözéséből hárulnak. Csak azt a kérdést vetem még itt fel, méltányos-e az, hogy az a munkavállaló, ki hosszú ideig kifogástalanul dolgozott a munkaadónál és akinek így az időszaki munkabérlevonások révén aránylag már jelentékenyebb óvadéka gyűlt egybe, adott esetben súlyosabb helyzetbe kerüljön, mint az a munkavállaló, ki, mert nem is időzik hosszabb ideig egy-egy munkaadónál, nagyobb óvadék gyűjtésére sohasem ad alkalmat vagy aki már szolgálatának első idejében, amikor t. i. még jelentéktelen az óvadéka, elköveti az annak elvesztésére alapul szolgáló cselekményt. Az állhatatlanságnak ily kedvezményezése mellett hogyan akarjunk állandóságot és erkölcsi tartalmat vinni a munkaviszonyba?

Törvényeink ennek dacára a bér függőben tartásának és nevezetesen óvadék céljaira való felhasználásának korlátozására rendelkezést egyáltalán nem tartalmaznak. Így pl. ipartörvényünk 118. §-a előírja ugyan, hogy a gyári munkások munkadíját ki kell készpénzben fizetni, de hogy mikor, arra nézve nem rendelkezik és így nem tiltja el azt sem, hogy bár jog szerint nem realizálható óvadék címén a munkaadó a bér egy részének ki-

fizetését függőben ne tartsa. Sőt a fentebb már idézett 118. §. harmadik bekezdésében felemlített, nem is a munkaviszonyból eredő követeléseinek biztosítására beszámítás útján jog szerint is felhasználhatja a munkaadó az óvadék céljaira függőben tartott bért és pedig tekintet nélkül arra, hogy végrehajtási jogunk szerint lefoglalható-e az, vagy sem.

Kitünik ezekből, hogy a megszolgált munkadíjból még nem létező károk biztosítására szolgáló, sok visszaélés csiráját magában hordó óvadékképezés gyökeresen tulajdonképen csak úgy akadályozható meg, ha a bérfizetési határidőket maga a törvény állapítja meg. Így tette lehetetlenné a német kereskedelmi törvény 64. §-a azt, hogy a hatálya alá tartozó alkalmazottak megszolgált munkadíját a munkaadó a törvényben megállapított fizetési napon túl óvadék címén veszélyeztethesse.

A fizetési határnapoknak törvényben való megállapításával az óvadékképezést, egyáltalán a bér függőben tartását nem kell éppen feltétlenül lehetetlenné tenni. A fizetési határnapok szabatos megállapítása mellett is, ha nem is általános szabályként, de a munkaviszony természete szerint *kivétekelképpen* megengedhető az esedékes bér egy részének óvadékkul való visszatartása. De ez is csak további korlátozások mellett. Nem elég azt mondani, hogy ha úgysem lehet beszámítás és visszatartás céljára felhasználni, miért ne engedjük meg az e célra fel nem használható bérnek is függőben tartását. Ellenkezőleg azt kell mondani, hogy, ha úgy sem használhatja fel saját biztosítására a munkaadó a beszámítás alól kivett munkabért, miért tarthassa akkor egyáltalán függőben annak kifizetését. Meg kell tehát tiltani feltétlenül a beszámításra nem használható munkabér függőben tartását és pedig annál inkább, mert ez a beszámítási tilalom célzatának megkerülését jelenti és indító oka csak rosszhiszeműség lehet. De még ez sem elég. Nem engedhető meg az, hogy a jövőbeni esetleges károk biztosítása céljából a munkavállaló becsülettel megszolgált bérének túlnagy részéről lemondani kényszerüljön. Az egy-egy bérfizetés alkalmával a jövőbeni, esetleges károk fedezésére fenntartott összeg a dolog természete szerint nem lehet akkora, mint az, melyet a törvény a beszámítás céljaira, már elkövetett kárért, bocsát rendelkezésére a munkaadónak; és pedig annyival kevésbé, mert az egymásután huzamosan gyakorolt függőben tartás úgyis oly összegű biztosítékot teremthet a munkaadónak, mely egyáltalán nem áll arányban a tőle fizetett munkadíjjal. Már pedig a törvény nem nyújthat segédkezet ahhoz, hogy a munkaadó saját biztosítékát első sorban is ne a munkafeltételek méltányos megállapításában, hanem a megállapított munkafeltételeknek saját javára való méltánytalan kiforgatásában kereshesse. Meg kell tehát állapítani a törvényben az egy-egy bérfizetés alkalmával függőben tartható bér maximumát és pedig arányban az illető fizetési időben esedékes bérrel; az alkalmaztatás természete szerint meg kell állapítani továbbá magának a bérfizetés függőben tartása útján képezhető óvadéknak maximumát is (l. pl. az ipartörvénytervezet 343. §-át, a német ipari rendtartás 119/a §-át). Ha pedig figyelembe vesszük, hogy az óvadékképezés megengedésének csak egy célja lehet, az t. i., hogy az a munkaadó jövőbeli követeléseinek biztosítékául szolgáljon; nem célja azonban az óvadékképezésnek, sőt ellenkezik is azzal, hogy a munkavállaló megszolgált, de függőben tartott bére a munkaadó rendelkezése alatt az ő vállalatának és személyes megbízhatóságának kockázatát is viselje: az e részben eddig kifejezett kívánalmakat ki kell egészítenem végül azzal is, — és ez a kívánalom már nemcsak a bér függőben tartása útján képezett, hanem a munkavállalónak minden, készpénzben vagy értékpapirokban letett óvadékára is kiterjed — hogy az óvadékot, bár zálogjogának elismerése mellett, ne maga a munkaadó, hanem közhitelű személy, helyesebben — éppen úgy, mint az árva-pénzeket — közhatalóság, leghelyesebben pedig maga az állam kezelje.

 SZEMLE. **MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.****Nemzetközi szociális biztosítási értekezlet.**

(1911. szeptember 15—16.)

A Comité permanent international des assurances sociales és a Deutsches Komitee für internationale Sozialversicherung, a drezdai közegészségi kiállítás vezetőségének felkérésére folyó évi szeptember hó 15. és 16-án Drezdába egybehívták a második nemzetközi munkásbiztosítási értekezletet. Napirendje a következő volt: 1. Rendszabályok az üzemi balesetek, az ipari megbetegedések és a népbetegségek megelőzésére. 2. Az üzemi balesetek, az ipari megbetegedések és a népbetegségek gyógyításának módszerei. 3. Az állami kötelező biztosítás és a magánbiztosítás közötti kapcsolat, az eddigi gyakorlati eredmények alapján s ezek továbbfejlesztése egymás kiegészítésére és tökéletesítésére.

A napirendre tűzött tárgyak fontossága és gyakorlati érdeke, nemkülönben a drezdai egészségügyi kiállítás tanulságai nagy számú résztvevőt biztosítottak az értekezletnek. Európa összes államai, az Egyesült-Államok és Venezuela szakférfiai gyűltek össze. A magyarországi bizottság tagjai is nagy számban vettek részt. Jelen voltak: dr. Mentsik Ferenc, az állami munkásbiztosítási hivatal és a magyarországi bizottság másodelnöke, dr. Fáy Gyula min. osztálytanácsos, a gazdasági munkás- és cselédségélypénztár igazgatója, dr. Barna Károly, a D. G. T. főfelügyelője, Lukács József vezérigazgató, az orsz. pénztár alelnöke, Sarkadi Ignác az országos pénztár és Kiss Adolf a budapesti munkásbiztosító pénztár igazgatója, dr. Friedrich Vilmos és dr. Hahn Dezső főorvosok, Somló Jenő, dr. Sasvári József és dr. Hajnik Emil pénztári titkárok és Lóránt Henrik a szombat-helyi pénztár igazgatója.

Az értekezletről a szász királyság hivatalos lapja kiemelte, hogy a kiállítás alkalmából Drezdában tartott és tartandó összes nemzetközi kongresszusok között a legfontosabb s legtöbb figyelemre méltó. Az értekezlet tényleg minden tekintetben megfelelt a hozzáfűzött várakozásoknak, megjelölte a szociális biztosítás további fejlesztésének irányát s minden résztvevőben felébresztette a kívánságot, aminek az állandó bizottság kifejezést is adott, hogy lehetőleg évenként gyűljenek össze a szakférfiak s az érdekeltségek képviselői ily intim jellegű s gyakorlati célokat követő tanácskozásokra.

Az értekezletet gróf Posadovsky-Wehner, volt birodalmi államtitkár, a konferencia tiszteletbeli elnöke nyitotta meg, a szociálpolitikai tevékenység védelmében elmondott beszéddel. Néhány évvel ezelőtt, mondotta, egy szociálpolitikai kongresszuson, ahol a jelenlegi szociálpolitikai irányelvek és munkálatok céltudatos folytatásáért szállott sikra, olyan ellenvetések is hangzottak el, hogy nem a szociálpolitikával való foglalkozás a jelenkor követelménye, hanem sokkal inkább az önsegélyezési irányelvek népszerűsítése. Mert ha van egy népben életerő, így szólott az ellentmondás, úgy nem szabad mindenben az államhatalom közbelépését várnia, hanem sokkal inkább az önerejére, az önsegélyre kell támaszkodnia. Ámde gazdasági életünk olyan irányban fejlődött, a megélhetési viszonyok olyan súlylyal nehezdednek az egyesek vállaira, hogy nem mindig vagyunk abban a helyzetben, hogy önmagunkon segíthetnénk. Ilyenkor áll azután be az az idő, amidőn az állam erős kezének kell beavatkoznia, hogy megszüntessen

olyan bajokat, melyekkel szemben az egyesek tehetetlenül állanak és amelyeknek csak szociálpolitikai berendezésekkel lehet elejét venni.

Az emberi természet általános jellemvonása az, hogy mindenki javítani igyekszik gazdasági helyzetén. És ha egyesek közös gazdasági érdekből egyesülnek, kifejlődik az osztályharc, az osztályellentét. Egyes nemzetek is törekszenek, hogy gazdasági helyzetüket minél inkább megjavítsák. A nemzetek közötti ezen gazdasági harcot a világpiac versengésének szoktuk nevezni. Ám ezen gazdasági harcoknak káros következményei is vannak, melyeket a szociális törvényekkel kell a lehetőség szerint ellensúlyozni. Nincs állam és nincs olyan község, mely egészséges szociálpolitikát űzhetne akkor, amidőn ez nem egészséges gazdasági alapokon nyugszik. Keresnünk kell tehát azt a módot, melylyel a gazdasági élet három faktorát és pedig a tőkét, a vállalkozási kedvet és a munkaerőt a törvényhozás által egymáshoz közelítsük, abból a célból, hogy közöttük egészséges közvetítési alapot találjunk. A mi törekvésünk az, hogy a szociálpolitikai törvényeket nemzetközi alapon szabályozzuk s a gazdasági életnek egyik tényezőjét, a termelési költségek megterhelését, szociális biztosítással lehetőleg igazságosan el-osszuk. A gazdasági harcok sohasem fognak megszűnni, míg gazdasági fejlődés lesz, és épen azért a szociálpolitika is kimeríthetetlen. Azt hisszük, hogy becsületes szociálpolitikával az ellentéteket enyhíteni és olyan viszonyokat lehet teremteni, melyekben a gazdasági harcok nem járnak okvetlenül gazdasági károsodással.

Gróf Posadovsky megnyitó beszéde után áttértek a konferencia napirendjére, melynek első pontja volt az üzemi balesetek, az ipari és népbetegségek elleni óvintézkedések.

Dr. Hartmann titkos tanácsos, a birodalmi biztosítási hivatal tanácselnöke, előadásában rámutatott arra a körülményre, hogy az üzemi balesetek és megbetegedések nagy része kellő elővigyázat mellett elkerülhető volna. Épen ezért a munkásvédelmi intézkedések a humanizmus elemi feladatai közé tartoznak. A legnagyobb kitartással kell tökéletesíteni ezeket, már csak azért is, mert ezáltal úgy a munkásnak, mint a munkaadónak súlyos gazdasági károsodása előzhető meg. Az illetékes hatóságok által már eddig is életbeléptetett munkásvédelmi intézkedések szaporítása és javítása, a munkásvédelmi berendezkedések tökéletesítése, ismertetése, előadások, irodalom, kiállítások és múzeumok útján és végül az üzemeknek szakértők által való felügyelete már eddig is nagy sikerekkel jártak e téren. Hogy még nagyobb eredmények legyenek elérhetőek, ahhoz szükséges a már eddig meglévő intézkedések különböző irányban való kiegészítése. Elengedhetetlen feltétele például a már meglévő intézkedések keresztülvitelének állandó felügyelete. A munkásvédelmi berendezkedéseket olyan irányban kell tökéletesíteni, hogy az életet vagy egészséget fenyegető veszélyek ellen a munkás már az építés és üzemberendezés módja által is meg legyen védve. Épen ezért a gyárosokat és szállítókat törvényben kell kötelezni arra, hogy az általuk gyártott vagy szállított árukat csak az előirt módon készíthessék, illetve hozhassák forgalomba. Az eredmény tekintetében nagy fontossággal bír maguknak a munkásoknak közreműködése. A tapasztalat ugyanis azt mutatja, hogy ezen munkásvédelmi szabályoknak egyszerű ismertetése nem elegendő arra, hogy a munkás figyelmét állandóan lekösse. Azért minden más eszközt is, nevezetesen a bizalmi férfiak közvetlen figyelmeztetéseit, gyakori ismertető előadásokat, munkásvédelmi múzeumok látogatását, vándorkiállítások rendezését, továbbképző iskolák előadásait, a munkásvédelmi előadásoknak a tanonciskolák sorrendjébe való felvételét, röpiratokat és figyelmeztető falragaszok alkalmazását és végül a munkásvédelmi berendezkedések tökéletesbítését célzó pályadíjak kitűzését is fel kell használni arra, hogy az egyes munkások figyelmét és érdeklődését folyton ébren tartsuk. A munkásvédelmi rendszabá-

lyok betartására a vállalati hivatalnokok szerepe fontosabb, mint az üzemtulajdonosoké. A hivatalnoki karra tehát ebben a tekintetben nagyobb súly fektetendő, mint eddig történt és az e téren való felelősségüket szabályrendeletekkel kell megállapítani.

A hozzászólások során dr. Zacher, a berlini császári statisztikai hivatal igazgatója, az előadó fejtegetésének mintegy kiegészítéseül kiemeli, hogy a baleset elleni óvintézkedések terén a német birodalomban jelenleg nagy fejlődés konstatálható.

Fräsdorf és Simanovsky, a német pénztárak képviselői, továbbá Brod szerkesztő (Wien) sajnálattal említették fel, hogy a munkásvédelmi szabályrendeletek megállapításánál, valamint azok keresztülvitelénél a munkásoknak közreműködését következetesen mellőzik. A munkások nélkül a munkásvédelmi rendszabályok ellenőrzése mindig hiányos marad. De nem lehet elhallgatni azt sem, hogy a munkásvédelmi rendszabályok közé tartozik a munkaidő megrövidítése.

Brod kifejti, hogy a munkaadókkal szemben nem elég, ha rámutatnak a munkásvédelem szükségességére, hanem törvény útján kell erre kötelezni őket. A balesetek mindinkább gyakoriabbakká válnak. Az 1908. évben Ausztriában 128.435 baleset történt, melyek közül 35.000 volt kártalanításra jogosult. A balesetek száma az ipar fejlődésével, a gépek fokozódó gyorsaságával és a gyakorlatlan munkások alkalmazásával arányosan szaporodik. A gyárakban minden munkást alkalmaznak, ha csak a kellő izomerővel rendelkezik. Így fémárúgyárakban olyan segédmunkásokat is találhatunk, kik előbb szabók, cipészek, szűcsök stb. voltak.

Ezzel szemben Möller, volt porosz kereskedelemügyi miniszter azt állítja, hogy alig lehet találni oly munkásokat, kiknek az üzemekről általános áttekintése és annyi tudása volna, hogy az elhárításnál sikerrel működjenek közre. Viszont sajnosan tapasztalja, hogy a biztosító szaktársulatokban (Berufsgenossenschaft) a munkaadók praktikus tevékenysége mindinkább veszt az intenzivitásából és az idevonatkozó munkálatokat kizárólagosan a szaktársulatok hivatalnokai végzik el. A munkaidő megrövidítésének nem híve, mert a munkaidő rövidsége magát a munkát intenzívebbé tenné és így közvetve a balesetek szaporodására vezetne. Ugyanígy nyilatkozott a mainzi munkaadók szövetségének igazgatója, Messmann, de kiemelte azt is, hogy ott, ahol a munkás és munkaadó közötti együttműködés e téren létrejöhetett, ezt pártpolitikai momentumok sohasem zavarták meg, sőt sok tekintetben az együttműködés határozottan hasznosnak mutatkozott.

Dr. Munter (Berlin) az angol példákra hivatkozva, a baleset és betegségóvó intézkedéseknél az orvosi felügyelet szükségességét hangoztatta. Nem ritkán végeztetnek szakmunkákat olyan emberekkel, kik testileg erre nem alkalmasak. A balesetek és betegségek nagy száma gyakran a szervezeti gyöngeségnek következménye.

A mezőgazdasági munkások között történő balesetek nagy számának felemlítésénél dr. Schröder tartományi képviselő figyelmeztetett arra, hogy tévedés volna a baleseteket a mezőgazdasági gépek rovasára irni. A statisztikai kimutatások bizonyítják, hogy e balesetek legtöbbször a mezőgazdaságban használt állatok és kisebb eszközök útján történik és emiatt vajmi nehéz e téren bármi óvintézkedést is tenni.

Möller volt miniszter újabb felszólalásában az amerikai állapotokra hivatkozik; ott a nagy fejlettségű ipar a munkások testi épségének védelmére semmiféle rendszabályt sem tűr meg. Feleslegesnek tartja nálunk is a balesetóvó intézkedéseknek törvény által való szabályozását, mert véleménye szerint a munkaadók, ha másért nem, úgy célszerűségi szempontból is megtesznek e tekintetben minden törvényes kényszer nélkül is minden lehetőt.

Dr. Hahn Dezső főorvos (Budapest) föltétlenül csatlakozik ahhoz

a felfogáshoz, hogy az ipari megbetegedések hathatós leküzdése csak félig-meddig sikeres akció a munkásságnak ezen akció szervezésébe és ellenőrzésébe való bevonása nélkül. De saját tapasztalásból tudjuk mindannyian, hogy az iparegészségügy legközönségesebb követelményei is ismeretlenek a nagy munkástömegek előtt, nap-nap után látjuk, minő végzetes balesetek okozója az, hogy a munkások a legegyszerűbb baleset ellen védő intézkedéseket sem értik meg. A legcélszerűbb rendelkezések hatástalanok maradnak, ha azokat a munkásság meg nem érti; az üzem legszigorúbb felügyelete sem lehet mindenható és mindenütt jelenlevő, semmi kényszer sem lehet olyan hatalmas, hogy az ipari megbetegedések és a balesetek elleni védő intézkedések állandó keresztülvitelét biztosítsa. Csakis a leginkább érdekelt munkásság intenzív, mélyreható kioktatása és felvilágosítása lehet ily hatalmas. Azt hiszi, hogy ezen a téren sok mulasztás bűne teendő jóvá. Csak az utolsó időben kezdenek a biztosítási intézetek a biztosítottak kioktatására és tanítására nagyobb figyelmet fordítani, csak az utóbbi időben érvényesül az a nézet, hogy a profilaxis legfontosabb előfeltétele, hogy úgy eszközeit, mint céljait a munkások teljesen megértsék. Ezen belátásból kiindulva úgy az országos munkásbetegségélyező és balesetbiztosító pénztár, mint különösen a budapesti kerületi pénztár a biztosítottak szociál-higiéniai oktatása terén intenzív működést fejtettek ki és anyagi áldozatokat sem kíméltek, hogy ezen oktatás a lehető legtökéletesebbé alakuljon. A munkásszervezetek a munkásbiztosító intézetek ezen munkáját a leghathatósabban támogatták. Fölvilágosító munkánk folyamán azt figyelhettük meg, hogy a képes bemutatások, muzeális demonstrációk a tanítás munkáját rendkívül megkönnyítik. A megcsodált dresdeni higiéniai kiállítás fényes példája ennek a ténynek. A német szellemnek ez a monumentális alkotása azonban csak úgy végzett tartós munkát, ha az itt gyűjtött anyagot állandóan széles köröknek tesszük hozzáférhetővé. A munkásbiztosítási intézeteknek vagy legalább nagyobb szövetségeknek módjukban áll nagyobb anyagi megterhelés nélkül vándormúzeumot berendezni, melyek szakszerű vezetés mellett még kisebb városok munkásainak is hozzáférhetővé tehetők. Tanfolyamainkon mint súlyos hiányt éreztük, hogy nincsenek még ipari megbetegedések és balesetek megelőzéséről szóló képes fali táblák. Ilyen táblák a modern tudás minden területéről készülnek. Sajátságos, hogy éppen a mi tudományágunkban hiányzanak. Olyan hiány ez, amelyen a biztosítási intézetek közreműködésével könnyen lehet segíteni. A budapesti társadalmi múzeum gazdag képanyagából összeállította azt a táblát, amely a nyomdaiparban az ólommérgezésről való óvakodást tárgyalja és amelyet az értekezletnek bemutat. Hasonló táblákat akarunk összeállítani a leggyakoribb ipari megbetegedések és üzemi balesetek meggátolására és ezeket a biztosítási intézeteknek, a munkásszak egyesületeknek, ipariskoláknak és ahol a tulajdonos ezt nem ellenzi, üzemeknek rendelkezésre bocsátani.

A kezdeményezések értékes tömegéből, melyet a referens előadása tartalmaz, azért ragadta ki ezt a kérdést, mert tapasztalatai is azt tanítják, hogy ezen a téren csekély eszközökkel nagy eredményeket lehet elérni.

Dr. Lenhoff tanár (Berlin) szintén az orvosok közreműködésének fontosságát hangoztatja s a gyakorlatból vett példákkal igazolja, mily sok esetben végeztek az orvosok e téren eredményes munkát.

Kiss Adolf (Budapest) az értekezlet figyelmét arra a körülményre kívánja felhívni, hogy a balesetek megakadályozása szempontjából mily fontos szerepe van az alkohol élvezetének. Erre a körülményre sem az előadó, sem pedig a felszólalók nem tértek ki. Igaz ugyan, hogy vannak olyanok is, akik az alkoholélvezetnek a balesetek előidézésére való befolyását lekicsinylik, azonban úgy a szakférfiak, mint az általa gyűjtött adatok kétségkívül beigazolják, hogy a szeszes italok fogyasztásának meglehetősen

nagy szerepe van a balesetek előidézésében. Sőt a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztárnál szerzett tapasztalat az, hogy minden oly esetben, amikor a baleset bekövetkezése az előzetesen fogyasztott nagymennyiségű alkoholnak tudható be, rendszerint igen súlyos és komplikált sérülésekkel járt a baleset. Anélkül, hogy e helyen az alkohol káros hatását és az alkoholelles küzdelem fontosságát fejtegetni akarná, megállapítja azt a tényt, hogy a szeszes italok élvezetének van szerepe a balesetek előidézésében. Amidőn tehát a balesetek elhárításának módjairól és rendszabályairól tanácskozunk, kell, hogy e körülményre is kiterjesszük figyelmünket. A rendszabályok közé tehát felvételre javasol oly rendelkezést, amely szerint gyárakban és munkahelyeken szeszes italok árúsítása tiltassék el és a munkaadók köteleztessenek arra, hogy a munkahelyeken jó, olcsó és egészséges alkoholmentes italokról — mint jó ivóvíz — ásványvíz, tej, kávé stb., gondoskodjanak. Felemlíti, hogy e tekintetben egyes nagyobb iparüzemek éppen Németországban jó példával járnak elő, amennyiben nemcsak e kívánságnak tesznek eleget, hanem még jutalmat is adnak olyan munkásoknak, akik valamely absztinens egyesületnek tagjai.

De az ipari megbetegedések és népbetegségek elleni óvrendszabályok is követelik az alkohol elleni küzdelmet. Mindazok a munkások, akik alkohollal élnek, de még inkább azok, akik alkohollal határozottan visszaélnek, mindennemű ipari méreggel szemben sokkal fogékonyabbak és ellentállási képességük csekélyebb. Ugyanez áll a tuberkulózisnál, de még fokozottabb mértékben és pedig azért, mivel ezek a munkások kerestüknek nagyobb részét oly anyagra használják el, amelyek élelmiszerekül nem tekinthetők és amelyek egyáltalában nem hatnak a szervezetre erősítően.

Végül utal arra, hogy a luetikus megbetegedések nagy részének előidéző momentuma az alkohol. Mindezek alapján kéri, hogy az értekezlet a balesetek, az ipari megbetegedések és a népbetegségek elhárítása és megakadályozása céljából az alkohol elleni küzdelem szükségességét mondja ki.

Felszólaltak még az olasz és francia kiküldöttek közül többen, mire a vita véget ért.

A napirend második pontja gyanánt dr. Klein, a birodalmi munkásbiztosítási hivatal tanácselnöke (Berlin) tartott előadást a munkásbiztosítási gyógykezelés alapelveiről, ugyancsak a balesetek, ipari és népbetegségekkel kapcsolatban. Fejtegetései során a következő alapelveket állapította meg:

A munkásbiztosításnak legfontosabb feladata a betegség megelőzése és a balesetek elhárítása. A táppénz vagy járadék csak mint másodrangú tényező jöhet számításba. A munkásbiztosítás terén a gyógyítás célja, hogy a testi munkaképességet helyreállítsa. Ennek eléréséhez azonban három faktornak, és pedig a betegnek, az orvosnak és a biztosító szervezetnek közreműködése szükséges. A munkásbiztosítási szervezetnek anyagi érdeke, hogy a beteg mennél rövidebb idő alatt, mennél nagyobb mértékben nyerje vissza munkaképességét. Ennek elérésénél szem előtt tartandó, hogy mennél hamarabb kezdődik a gyógykezelés és mennél tökéletesebbek a gyógytényezők, annál sikeresebb az eredmény. De a gyógyeredmény biztosítása és állandósítása érdekében gondoskodni kell kielégítő utókezelésről. (üdülőtelepeken stb.) és a munkához kellő időben való visszatéréstől. Mert ez is fontos gyógytényező. Nemcsak a betegségi veszélyek kikerülése, hanem a gyógykezelés sikere érdekében is szükséges a biztosítottat kitanítani hygienikus szempontból, előadások, röpiratok és a kezelő orvos által. Minden olyan intézményt támogatni kell, mely a népegészségi érdeket szolgálja. Ezek: a munkáslakások, munkáskertek, üdülőházak, az alkoholizmus elleni küzdelem, az első segélynyújtás szervezése stb. A járadékosokat aggodalmas házában vagy más hasonló helyeken elhelyezni még akkor is szükséges, ha az illetők gyógyíthatatlan vagy ragályos betegségben szenvednek, és pedig nemcsak a beteg gyógyítása, hanem a ragály szélesebb környezetre való veszélyének az izolálás által való megszüntetése érdekében.

Az előadáshoz kapcsolódott hosszú vita során kiemelték annak fontosságát, hogy a beteget, mielőtt a gyógykezelést elhagyná, újra rá kell szoktatni a munkára. Hosszú időbe került, míg elismerték annak fontosságát, hogy a gyógyuló beteggel már magában a gyógyintézetben is végeztesse munkát, sőt hogy ezt a gyógykezelés kiegészítő részének tekintsék. Ma már a vita csak a körül forog, hogy a beteg által végzett munkáért fizessenek-e bért vagy ne? Érdekes, hogy Simanovszky (Berlin) munkás-képviselő határozottan állást foglalt a fizetés ellen.

A napirend 3. pontjának tárgyalását külön cikkben fogjuk ismertetni.

A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesülete f. é. október 18-án d. u. 5. órakor Sztéryni József v. b. t. t. elnöklete alatt ülést tart a Társadalmi Múzeum helyiségében. Tárgy: *Jelentés a drezdai nemzetközi szociális biztosítási értekezletről.* (Előadó: Kiss Adolf.) Az előadást vita követi. Vendégeket szívesen látnak.

Az osztrák szociális biztosítási törvényjavaslatot folyó hó 5-én terjesztették újból a Reichsrath elé. A törvényjavaslat a Bienerth kormánynak (lapunkban már ismertetett) javaslatától csak annyiban különbözik, hogy a bizottság által eszközölt módosításokat figyelembe vette. Ausztriában általában azt hiszik, hogy a kormány csak politikai okokból nyújtotta be a javaslatot s egyáltalán nem szándékozik azt ebben a szövegezésben törvényerőre emeltetni.

Építőiparosok a munkásbiztosításról. A magyar építőiparosok országos szövetsége szeptember hó 8-án Kassán tartotta meg ezidei vándorgyűlését, amelyen ismét foglalkoztak a munkásbiztosítás bajaival. Az előadó 6 főbb csoportban állapította meg az iparosok sérelmeit és kifogásait. Ezek szerint panaszolják először a munkásbiztosítás terén meghonosult *bürokratizmust*, amely a munkaadók zaklatásában, bonyolult kimutatások követelésében keresi legfőbb erényét és melynek következtében oly apparátussal kezelik a munkásbiztosítási ügyet, hogy a befizetett járulékok nagy részét tulajdonképeni céljától elvonják. Második sérelem a *paritás*, mely igazában nem valósul meg. Harmadszor előadták az építőiparosok speciális sérelmét, a *tőkefedezeti rendszert*. Negyedik sérelem a *pénztári tisztviselők összeférhetetlensége*. Ötödik sérelem az *autonomiában* tapasztalt ellentmondás, vagyis az a hamis autonomia, mely az egyes pénztárak jogkörébe tartozó ügyekben még az országos pénztárnak és állami hivatalnak is beleszólást ad. Végül hatodik sérelem a *családtagok biztosítása*, amit az előadó ugyan helyesnek és jónak tart, s csak azt kifogásolja, hogy ennek költségeit, amelyeket az államnak kellene fedezni, az iparosokra hárítják.

A nagygyűlés ez ügyben a következő határozati javaslatot fogadta el: »Az építőiparosok országos szövetségének kassai vándorgyűlése kívánja, hogy az 1907. XIX. t.-c.-ben foglalt munkásbetegsegélyezési és balesetbiztosítási törvény gyökeres reformnak vessék alá, hogy az előbbi kormány által készített javaslat mielőbb a törvényhozás elé terjesztessék, hogy a törvényben az autonomiai elv vagy érvényesíttessék, vagy az egész ügy államosíttassék, hogy az új törvényben a 6 napos járulékkiszámítás biztosíttassék és hogy végül a kereskedelmi kormány által előterjesztendő javaslat véleményadás végett az érdekelt szaköröknek kiadassék.«

Az erdei munkások biztosításának sokat vitatott kérdését a most már kialakult gyakorlat szellemében döntötte el a kolozsvári kir. ítélőtábla. Kimondotta ugyanis, hogy ha a munkaadó erdei kitermelési vállalata összefügg gőzfűrészgárával, az erdőben végzett munkát nem pusztán gazdasági művelet, hanem a munkaadó szempontjából az 1907. XIX. t.-c. 1. §. 2. pontja szerint ipar-, illetve vállalkozásszerűen üzött kereseti foglalkozásnak minősíthető. Így tehát az ily erdei kitermelésnél alkalmazott munkások betegségi biztosítási kötelezettség alá esnek.

Elvi határozatok. Az ügyvédi kamarák alkalmazottai betegség esetére való biztosítási kötelezettség alá esnek, kivéve ha az 1907. évi XIX. t.-c. 10. §-a értelmében a rájuk nézve érvényben álló szolgálati rendtartás szerint betegség esetén illetményeik részükre a betegség kezdetétől számítva legalább 20 héten át kijárnak. (K. M. 1911. évi szeptember hó 13-án. 40.338/VI. D. szám.)

Az a körülmény, hogy a kórházi ápoltnak hat havi megelőző alkalmaztatása részben az 1891. évi XIV. t.-c., részben pedig az 1907. évi XIX. t.-c. hatálya alatt folyt le, akadályát nem képezi annak, hogy erre az esetre az 1907. évi XIX. t.-c. 61. §-a alkalmaztassék. (Közp. Biróság 1911. évi június hó 28-án 8.103/910. sz.)

A közigazgatási hatóság hivatalból nem vizsgálhatja meg a járulékhátralék jogosságát. A kereskedelemügyi miniszter 53.156/VI. D. számú határozatával megváltoztatta a főszolgabíró és alispán egybehangzó határozatait, melyekkel megtagadták a G. község ellen kirótt járulékok behajtását. Megállapítja a határozat, hogy a járulékkövetelések jogossága — felszólamlás esetén — a pénztár székhelyére illetékes I. fokú iparhatóság által döntendő el.

Betegsegélyezési elvi kérdések az országos pénztár elnökségénél. Az országos pénztár legutóbbi igazgatósági ülése elé terjesztett jelentés szerint az elnökség tárgyalta a betegsegélyezés terén felmerült azt az elvi kérdést, vajjon a családtagok részesíthetők-e szanatóriumi ápolásban. Az elnökség megállapította, hogy az 1907. évi XIX. törvénycikk alapján a családtagok a pénztár által csakis zárt szanatóriumi ápolásban részesíthetők. Azon további kérdésben, hogy az olyan tag, ki valamely kórházban vagy szanatóriumban ingyenes helyen ápoltatik, bír-e a pénztárral szemben a törvény 50. §-ának 3. pontja szerinti táppénzre igényvel, kimondotta, hogy az ilyen tag táppénzre jogosult. Megemlítjük, hogy az előbbi kérdést az állami hivatal bírói tanácsának állandó gyakorlata, az utóbbit a budapesti munkásbiztosítási választott bíróság régebben már hasonló értelemben döntötte el.

A végelgyengülés keresetképtelenséggel járó betegség. Az ezt megállapító 1911. augusztus 8-án hozott országos pénztári elnökségi határozatot a Munkásbiztosítási Közlöny legutóbbi száma közli. A határozat utal arra, hogy a végelgyengülés olyan elváltozása a szervezetnek, mely a szubjektív érzés szerint betegség, az objektív elváltozások szerint rendellenesség s mely munkaképtelenné teszi a benne szenvedőt. Ezért ez állapot a segélyezési kötelezettséget maga után vonja.

Tanoncok kártalanítási alapjául szolgáló javadalmazás megállapítása. Az 1907. évi XIX. t.-c. egyik legkiáltóbb igazságtalanságán próbált segíteni a budapesti választott bíróság, midőn a járadék megállapításánál alapul szolgáló munkakeresményhez a tanulási egyenértéket hozzászámította. Ez ellen az ítélet ellen az országos pénztár akkor felebbezett. Az országos pénztár elnöksége most egy konkrét esetben a választott bíróság ily határozata elleni felebbezésre nem adta meg az engedélyt, és kimondotta, hogy mindezen ügyekben a felebbezésre engedélyt mindaddig nem ad, míg a választott bíróság ilyenmű ítélete ellen beadott felebbezések valamelyikében az állami hivatal ítéletét nem hozott. Ezek szerint azon ítéletek, melyek eddig megfelebbeztettek, a hivatal elbírálása alá kerülnek, a továbbiak jogerőre emelkednek, ami lehet nagyon humánus, de mindenesetre a pénztári tagokkal való egyenlő elbánás elvébe ütközik.

Mostoha gyermek a mostoha atya családtagjának nem tekinthető. A közigazgatási bíróság 1911. június 28-án hozott 5.856/910. számú ítéletében ezt az 1907. : XIX. t.-c. szakaszainak igen, de a szociális biztosítás szellemének meg nem felelő jogelvet mondotta ki kórházi költségek megtérítése kapcsán. Az ítélet alapja az országos pénztár alapszabályai 33. §-ában foglalt taxatív felsorolás ügy, hogy a megfelelő időpontban kívánatos ezen rendelkezések revíziójának kellő mérlegelése, mert ilyen értelmezés mellett nemcsak a kórházi költségeket, de a mostoha gyermekek gyógykezelését is meg lehet tagadni.

A Franciaországgal létesítendő balesetbiztosítási egyezmény előkészítése tárgyában az országos pénztár a Munkásbiztosítási Közlöny 40. számában köriratot ad ki, melyben a pénztárakhoz kérdést intéz az iránt, felmerült-e gyakorlatukban Franciaországra vonatkozó balesetbiztosítási intézkedés szükségé.

Egy vállalati pénztár recepturája. Az országos pénztár elnöksége egyik vidéki vállalati betegsegélyező pénztárt utasította, hogy: 1. a nem tagok részére rendelt vénnyek árát térítse meg, 2. a vállalat igazgatói által saját részükre írt vénnyek összegét térítse meg, 3. a receptszámlából vonja le azon vénnyek összegét, melyeket — sürgős szükség eseteit kivéve — nem pénztári orvos állított ki, 4. vonja le a pénztár receptszámlájából a pénztár terhére írt, a vállalat tulajdonát képező állatok gyógyítására rendelt vénnyek összegét.

Betegsegélyző pénztárak szociális tevékenysége. A Reichsanzeiger ismerteti a betegsegélyző pénztárak betegségmegelőző és elhárító tevékenységét s ez ismertetésben különösen dicsérőleg emlékezik meg a nagyobb pénztárak ily irányú működéséről. E pénztárak a — lap szerint — hosszabb idő óta jóval túlhaladják törvényes szolgáltatási kötelezettségeiket. A pénztárak fontos feladatuknak ismerik nemcsak a betegek gyógyítását és a betegségből eredő gazdasági károk enyhítését, hanem a betegségeket megelőzését is. Ez a megelőzés ma fontos része már a pénztárak tevékenységének s ezzel nagy szolgálatot tesznek a közegészség ügyének. Megvalósították a pénztárak a családtagok gyógykezelését (ami Németországban nem kötelező), létesítettek tüdőbetegeknek szanatoriumokat, gyermekágyasok, idegbetegek s gyógyuló betegek részére üdülőházakat, a betegségek megelőzése szempontjából rendkívül fontos s mégis nagyon elhanyagolt fogápolás s kezelés tekintetében messze túlmentek törvényes kötelezettségeiken. *A felügyelő hatóságok pedig mindebben a legmesszebb menő szabadságot engedték meg, ami nélkül persze az ily működés lehetetlenné is válna.*

Most pedig működésük újabb kiterjesztése előtt állnak a pénztárak. A nép egészségügye parancsolólag követeli az anyák és csecsemők védelmét. A községek csak lassan ébrednek a szegényellátáson túlmenő szociális kötelességeik tudatára. Kiterjedt, betegségeket megelőző szociális működéshez részben az anyagi eszközökben is szűkölködnek, másrészt pedig a községi képviselők többségében a szükséges belátás sincs meg. A rokkantbiztosító pénztárak sem segíthetnek itt, mert az anya- és csecsemő-védelem kívül esik a hatáskörükön. A magánjótékonyagra nem lehet számítani, már csak azért sem, mert annak a szolgálmányai mindig alamiznaszerűek, már pedig az anyák és csecsemők védelme oly kötelessége a köznek, amelyhez épp a közjó érdekében az érdekelteknek joguk van. Ezt a közérdekű munkát tehát csakis a nagy betegsegélyző pénztárak teljesíthetik s eddigi működésükből ítélve, teljesíteni is fogják. A német Ortskrankenkassék Drezdában most tartott kongresszusa már is kötelességévé tette az ott képviselt pénztáraknak a gyermekágyasok és csecsemők fokozottabb segélyezését. *A gyermekágyasok segélyezése kiterjesztendő, az anyák jó tejjel látandók el, szoptató-helyiségek s tanácsadó-irodák létesítése van tervbe véve.*

Az anyákról és csecsemőkről való gondoskodással kapcsolatban van a lakáskérdés. A szoptató anyának és a kis gyermeknek az egészségtelen lakás még nagyobb veszedelem, mint másoknak. S ha már a pénztárak eddig is foglalkoztak a lakások egészségügyi viszonyaival, úgy ezentúl ezen a téren is fokozottabb működést kell kifejteniök. Az említett kongresszus ezzel a kérdéssel is foglalkozott s a pénztárak kötelességének mondotta ki, hogy az építő-szövetkezetek s főleg a kertvárosok fejlődése érdekében közreműködjenek. E célra a pénztárak tartalékalapjait kísérlik meg igénybe venni.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

XIII. nemzetközi alkoholizmus elleni kongresszus.

(Hága, 1911. szept. 11—16-ig.)

A nemzetközi alkoholizmus elleni kongresszusok mindeddig tudományos és propaganda-kongresszusok voltak, melyeken az alkoholkérdés tudományos részét tisztázó előadásokon és vitákon kívül, különösen az foglalkoztatta a résztvevőket, vajjon a propaganda tekintetében az absztinencia vagy a mértékletesség elve a helyesebb-e. Ezen küzdelem az 1903. brémai kongresszuson érte el tetőpontját, amelyen a kérdés mindjobban az absztinencia javára dőlt el. A budapesti (1905.), stockholmi (1907.) és londoni (1909.) kongresszusokon ez a kérdés már kissé háttérbe szorult. A komoly mértékletesek belátták, hogy a mértékletesség elvével az alkoholfogyasztás leszállítására tekintetében propagandát űzni nem lehet és abban keresték létjogosultságukat, hogy a kormányok és hatóságok velük, mint a kevésbé radikális irányúval, szívesebben tárgyalnak és ők tehát alkalmasabbak konkrét alkoholelles intézmények alkotására. Ezért a komoly mértékletességi egyesületek, elsősorban a hatalmas németországi »Deutscher

Verein gegen den Missbrauch geistiger Getränke« arra az álláspontra helyezkedtek, hogy tagjaikra nézve többé nem hangoztatják sem az absztinenciát, sem a mértékletességet, hanem elismervén a szigorú absztinens mozgalom fontosságát, tisztán az alkoholelles törvényhozásra igyekeznek befolyást gyakorolni és alkoholelles intézmények felállítására fordítják erejüket. Ehhez járult, hogy az alkoholtól, mely az utolsó évekig mosolygó fölényvel lekicsinyelte az egész mozgalmat, megijedt az absztinens mozgalom térhódításától és szervezkedni kezdett. E szervezkedéshez pedig az e célra is alkalmas mértékletesség köntösét választotta, mint ezt nálunk is a szőlősgazdák mértékletességi egyesületével tapasztaltuk. Harcmódorukban pedig semmitéle eszköztől sem riadtak vissza. Hirdetéseik révén kezükben tartva a nemzetközi sajtó tekintélyes részét, jól megfizetett úgynevezett tudományos cikkekkel vagy ezeknek hiányában egyes kiváló tudósok az alkohol hatása tekintetében tett kijelentéseinek célzatos elferdítésével, hamis statisztikákkal stb. igyekeztek a közvéleményt befolyásolni. Ennek egyik eklatáns példáját találjuk a drezdai higienikus kiállítás ipari részében a »Deutsche Brauer-Union« statisztikájában, mely oly jellemző, hogy érdemes vele bővebben foglalkozni.

A drezdai higienikus kiállítást egy érdekcsoport mint üzleti vállalkozást létesítette és tagadhatatlanul a higiéné népszerűsítése tekintetében hatalmas és maradandó művet alkotott. A közegészségügy terén szerzett dicsőséget lényegében nem csorbítja az, hogy a kiállítás mint üzlet is fényesen bevált. De ép úgy tagadhatatlan, hogy az itt megnyilvánuló üzleti szellemnek bizonyos tekintetben kellemetlen utókövetkezményei voltak. A kiállítás vezetősége kénytelen volt egy ipari részt is szervezni, mely nem más, mint egy nagy és tetszetős vásár és a beható szemlélő gyakran bámulva kérdezi, hogy mi köze van az eme részben kiállított tárgyaknak a higiénéhez. Ezen részben, mint már említettük, helyet foglalt a német sörgyárosok kiállítása is, szemképráztató külső köntösben és a sörgyárosok ezt felhasználták, hogy egy épp oly ügyesen, mint tendenciózusan elferdített statisztikával a közvéleményt félrevezessék, mely szerint a sörgyári ipar a legegészségesebb iparágak közé tartozik. Példaképen közöljük a következő részletet. Az egyik táblázat szerint a sörgyári munkásoknál az egyes megbetegedések a *legrövidebb betegségi időtartamot mutatják* az összes iparágak munkásai között. Ez természetesen nem más, mint annak a bizonyítéka, hogy a sörgyári munkások összehasonlíthatatlanul sokkal gyakrabban gyengélkednek 1–2 napig, mint a többi iparág munkásai és nem elfogultság, ha eme gyakori rövid gyengélkedést épp a nagy sörfogyasztásnak — az úgynevezett »Katzenjammer«-nek tudjuk be, de a felületes szemlélő, a nagyközönség hajlandó ebből a sörgyári munkások jobb egészségi viszonyaira következni. Az elferdített adatok egész sorozata foglal így helyet a sörgyárosok statisztikájában és a kiállítás vezetősége kénytelen volt az alkoholelles egyesületek erélyes fellépésére ezen statisztika mellé egy táblát kifüggeszteni, mely szerint e statisztika ellenkezik a többi tudományos statisztikával. Sajnos, e figyelmeztetés a sörgyárosok fényes táblázataival mellett oly szerény hangú és formájú, hogy csak az veszi észre, kit erre figyelmeztetnek.

Az alkoholtól eme eljárása legalább egy időre egy táborba terelte az alkoholellesek két irányát a közös ellenség ellen és ez az igyekezet meglátszott a hágai kongresszuson is és ez eme kongresszusnak egyedüli jelentőségteljes és számbavehető eredménye. A vita absztinencia és mértékletesség felett teljesen szünetelt, illetőleg csak az organizáció kérdésénél került rövid időre felszínre *Gonser* tanár rendkívül érdekes előadása kapcsán. Itt is az előadóval szemben, ki a teljes egybeolvadást hangoztatta, pusztán annak a kijelentésére szorítkoztak, hogy éppen a mozgalom érdeke kívánatossá teszi, hogy a határvonalak a két irány között el ne

mosódjanak. Különbözik az alkoholtörekvéssel szemben teljes volt az egyetértés és nagy lelkesedéssel egyhangúlag fogadták el a kongresszus nemzetközi permanens bizottságának következő határozati javaslatát:

»Az alkoholtörekvének ama folyton növekedő törekvése, hogy a közvélemény félrevezetésével saját üzleti érdekeit elősegítse, szükségessé teszi a következő kijelentést: az alkoholizmus elleni nemzetközi kongresszusok egyedüli és kizárólagos célja az alkoholizmus leküzdése. Ennélfogva az alkoholtermelés és alkoholkereskedelem érdekelttségének képviselője a kongresszus tárgyalásaiból ki van zárva.«

Megjegyzendő, hogy e határozati javaslatot a permanens bizottságban *Forel* tanár vetette fel, hol egyetlen egy kivétellel általános helyeslésre talált, a kongresszus plenuma pedig vita nélkül, egyhangúlag fogadta el.

A kongresszus érdemleges tárgyalásairól kevés a mondani való. A kongresszus előkészítése nem volt szerencsés kezekben és így a tárgyszorozat és a hozzáfűződő viták egyhangúak és unalmasak voltak. Tulajdonképpen új dolgot a kongresszus nem hozott. Az egyedüli tisztán tudományos ülést az alkoholos degeneráció jelenleg aktuális kérdése foglalta le. Itt első sorban *Forel* ismertette mindama kísérleti és klinikai kutatások eredményét, melyek az alkohol degeneráló hatását bizonyítják. Ennek kapcsán *Bertholet* (Lausanne) hozott új és érdekes adatokat mindkét nem csirigyeinek alkoholos elszáradására. *Wlassak* és *Hyslop* kételyeiket fejezték ki az ezirányú klinikai megfigyelések bizonyító ereje felett és hangoztatták, hogy az elmebeteg és hülyék szüleinek alkoholizmusa is gyakran már az elfajulás tünete. Természetesen felhozták *Pearson* és *Elderton* közleményeit is, melyekre nézve a jelenlevő *Saleeby* kimutatta, hogy e két kutató kísérleti anyaga teljesen alkalmatlan a kérdés eldöntésére. *Wlassak* szerint az összes ismert adatok közül csakis *Bunge* adatai azok, melyek az alkohol közvetlenül degeneráló hatását bizonyítani látszanak. Különbözik a kérdés tisztázva nincsen és újabb kutatásokra és vizsgálatokra van szükség. Hogy az alkohol az egyszer megindított elfajulást óriási mértékben súlyosbítja, ahhoz az összes kutatók szerint kétség nem fér. Ez magában is igazolja a legintenzívebb alkoholelles küzdelem szükségességét.

Az alkoholisták gyógyításának kérdésénél e sorok írója számolt be az alkoholisták psychotherapiájával elért eredményeiről. Hangoztatva az alkoholizmus és a sexualitás pszichológiai kapcsolatát, bővebben fejtegette az iszákosok féltékenységének pszichológiai alapját. Az alkoholisták gyógyításánál az abstinenciára való nevelést éber suggestióval, egyes esetekben hypnotikus suggestióval tartja célravezetőnek. Ugyane kérdésnél *dr. Schellmann* (Düsseldorf) közölt érdekes adatokat az alkoholisták gondozó intézeteiről és végül *dr. Mendelsohn* (Szt. Pétervár) fejtegette behatóan az oroszországi viszonyokat.

A kongresszus egyéb tárgyai, mint az alkoholelles törvényhozás, a parlamentek és hatóságok részvétele az alkoholelles küzdelemben, az alkohol a kolóniákban, az alkoholista megítélése jogi szempontból stb., érdekesen csoportosított előadásokat hoztak ugyan, azonban úgy ezeknél, mint a hozzájuk kapcsolódó vitánál lényegileg új szempontok nem merültek fel.

A kongresszust megelőzőleg a neutrális Good-Templár-rend világpáholya tartotta meg rendes közgyűlését. Külön gyűléseket tartottak azonkívül az absztinens orvosok nemzetközi szövetsége, a nemzetközi absztinens iroda, az absztinens szociáldemokraták nemzetközi irodája, a prohibíciós világszövetség stb.

A következő kongresszus helyéül (1915) Milanó város meghívását fogadták el.

Dr. Stein

Socialhygienikus múzeum Budapesten. A főváros utolsó közgyűlésén tárgyalták *Gelléri Mórnak* indítványát, mely szerint a főváros létesítsen szocialhygienikus múzeumot és ehhez az anyagot lehetőleg úgy szerezzék be, hogy megvásárolja a drezdai hygienikus kiállítás »Der Mensch« című pavillonját, vagy legalább annak mintájára rendezze be. Nincsen ember, ki Magyarország közegészségügyével foglalkozva, ezen eszme felvetését örömmel ne üdvözlőné. Ami azonban a kivitelről illeti, megjegyezzük, hogy ennek az alapja a budapesti »Társadalmi Múzeumban« már le van fektetve és csupán kiegészítésre vár. Talán nem felelne meg teljesen az ügy érdekeinek, ha a társadalmi múzeummal szemben, mely hosszú évi tengődés után már leküzdte a gyermek-betegségeket és most erősen izmosodni kezd, úgyszólván egy konkurrens múzeum létesítenék, amint azt egyes oldalról hangoztatják. *Gelléri* maga is az eszmét a Társadalmi Múzeum bevonásával tartja megoldandónak. A Társadalmi Múzeum gyűjteményei közül a balesetes védőkészülékek gyűjteménye és a tuberkulózis-szoba kiállják a versenyt a külföld bármely múzeumaival; a néhai dr. Chyzer által beszerzett fazekasipar betegségeire vonatkozó gyűjtemény pedig minden európai szakember előtt ismeretes. A munkásjóléti, a gyermek- és csecsemővédelmi, valamint az alkoholizmus leküzdésére és az általános iparhygienének szolgáló gyűjtemények is szépen fejlődnek és szaporodnak. A Társadalmi Múzeumnak egyedüli hibája az, hogy helyiségei múzeális célokra abszolúte nem felelnek meg — a Mária-Valéria-utca egyik bérházának második emeletén és ugyan-e háznak egy földszinti üzlethelyiségében vannak elhelyezve — és ezért a nem szakember látogató előtt nem teszik azt a benyomást, amelyet tartalmuknál fogva megérdemelnének. Túlzás nélkül mondhatjuk, hogy ha a Társadalmi Múzeum jelenlegi gyűjteményét például egy a berlini »Museum für Arbeiterwohlfahrt« mintájára berendezett épületben helyeznék el, ezzel a hasonló célokra szolgáló intézménnyel minden tekintetben bátran felvehetné a versenyt, sőt a hygiene népszerűsítését illetőleg azt túlhaladná.

Amint tudjuk, a Társadalmi Múzeum már hónapokkal ezelőtt felterjesztést tett a magyar kereskedelmi kormánynak, hogy a drezdai kiállításon levő és a hygiene népszerűsítésére alkalmas anyagot a múzeum számára beszerezhesse. Nemcsak a »Der Mensch« pavillonban levő anyagot, melynek óriási és sok tekintetben megbecsülhetlen kiállítási tárgyai közül azonban magának a pavillonnak szervezője és berendezője véleménye szerint is igen sok a fölösleges, sőt némi tekintetben értelemzavaró anyag is, hanem a kiállítás tudományos részének, különösen az iparegészségügyre vonatkozó tárgyait, valamint elsősorban a fajbiológia és fajhygienének szánt osztálynak kiváló fontosságú gyűjteményét.

Úgy értesülünk, hogy a kereskedelmi kormány a múzeum ezen jogos kívánsága elől nem zárkózott el, minek folytán a beszerzések már a legközelebbi napokban fognak eszközöltetni és így nagyobb nehézségek nélkül már a legrövidebb időben megvalósul *Gelléri* szép, közegészségügyi tekintetben oly fontos indítványának lényege. Természetesen ez szükségszerűen maga után fogja vonni a Társadalmi Múzeum kitelepítését és más, közvetlenül múzeális célokra berendezett és a nagy közönségnek, különösen a munkásságnak, könnyebben hozzáférhető épületben való elhelyezését. Ezen pontnál azután a főváros közreműködésére és jóindulatára okvetlenül szükség van.

Nemzetközi hygieniai és demografiai kongresszus. Az 1913. év szeptember havában Washingtonban megtartandó hygieniai és demografiai kongresszus magyarországi bizottsága folyó hó 2-án tartotta alakuló gyűlését dr. báró Müller Kálmán főrendiházi tag elnöklete alatt. A gyűlésen a hygienikus szakosztály elnökévé dr. Liebermann Leó egyetemi tanárt, a demografikus szakosztály elnökévé dr. Vargha miniszteri tanácsost az országos statisztikai hivatal igazgatóját választották meg. A bizottság titkárai lettek: dr. Fenyvessy egyetemi magántanár, ifj. dr. Liebermann Leó, dr. Pikler és dr. Bud urak.

A közegészség ápolására alakult német egyesület szeptember közepén Drezdában tartotta meg ez évi gyűlését, melyen első sorban Rehorst az 1910. évi városépítési kiállítás közegészségügyi eredményeiről tartott beszámolót. A jelenlegi építkezési tervek és háztípusok jellemzése után azt a követelést támasztja, hogy városépítésnél ne csak arra törekedjenek, hogy a várost erdők és mezők szegélyezzék, hanem hogy ezek egy részét a város területéig is használják fel; ezenfelül nagy játszóterek létesítését kívánja. A második előadó, dr. Lentz (Berlin) a fertőző betegségek leküzdéséről referált. A fertőző betegségek terjedése elleni küzdelemben a legfontosabb mozzanatnak tartja a

fertőzés forrásainak kiderítését a kötelező bejelentés útján. Szükségesnek véli, hogy a lakásviszonyokat javítsák s a lakosságot a tisztaság ápolására neveljék. Az ülés utolsó tárgya a fogápolás jelentősége az iskolában. Dr. Kirchner előadó kívánatosnak tartja, hogy a lakosságot már idejekorán világosítsák fel a fogápolás jelentőségéről s minthogy a maradandó fogak fejlődése s a fog-szuvasodás keletkezése az iskolaköteles időre esik, elengedhetetlen, hogy a tanulók fogorvosi felügyelet alatt álljanak.

A lakás befolyása a gyermek fejlődésére. A gyermek fejlődésére a táplálkozás mellett legnagyobb befolyással bír a lakás. Ezt megerősítik újabban Dr. Gindes ezirányú kutatásai egy baku-i gyermekkorházban. Mint fejlődési korszakot azt az időt vették, amelyben a gyermek fogait kapja és járni kezd és mint rendes fejlődésű gyermeket azt vették, mely 7 hónapos korában fogzott és egy éves korában járt. Tudvalevőleg különböző betegségek és kedvezőtlen életviszonyok hátráltatják a fogzás és járás kezdetét. Hogy a táplálkozás hatását kicsatolhassák, csak anyatejen nevelt gyermekekre voltak tekintettel. Az eredmény az volt, hogy a jelenlegi lakásviszonyok mellett csak egy harmada a gyermekeknek fejlődött normálisan, két harmad pedig, dacára, hogy anyatejen nőttek fel, a fejlődésben visszamaradt. A kimutatás szerint a gyermekek annál rosszabbul fejlődnek, minél több ember lakik egy szobában, ha pedig ezek száma 7-nél több, akkor a gyermekek $\frac{4}{5}$ része lassabban fejlődik. Azon esetekben, ahol minden egyénnek külön szobája van, nincs gyermek, melynél első évében nem állna be a fogzás, továbbá ama esetekben, ahol ketten laknak egy szobában, nem később mint a második évben, míg ellenben ama gyermekeknél, kik kilenced magukkal vagy még többen laknak egy szobában még, a betöltött második évben sem állt be a fogzás. Bebizonyult, hogy a lakosok sűrűsége ugyanoly hátrányos befolyással van a járásra, mint a fogzásra. Ha elfogadjuk azt, hogy úgy a késői járás, mint a késői fogzás a fejlődő angolkór tünetei, akkor a fenti számok azt mutatják, hogy egy szoba lakóinak szaporodása a gyermekek egészségét veszélyeztetik és hogy ezen az anyatejjel való táplálkozás sem segít.

Szabómunkások hivatásos betegségei. A berlini szabómunkások bérharca ráterelte a figyelmet azokra az egészségellenes viszonyokra, melyek alatt e munkások dolgozni kénytelenek. Első sorban valóban ijesztő a tüdővész elterjedése a szabómunkások között. Bebizonyították, hogy a műhelyekben a szükséges 15—20 köbméter levegő helyett alig 5—10 köbméter esik egy-egy munkásra. Azonkívül nagyban rontják a levegőt a szénvasalókból fejlődő gázok, úgy hogy nem kell csodálkozni azon, hogy a szabók berlini betegségyező pénztáránál 1909-ben 117 halálozási eset közül 29 és 1910-ben 127 halálozási eset közül 49 történt tüdővészből. Mint a szabók speciális hivatásos betegségeit dr. Epstein a szabók különleges testtartásának következményeit jelöli meg, melynek közül különféle gyomorbajok, hemoroidális csomók és vizértágulások foglalják el az első helyet. A munkánál elfoglalt görbe testtartás azonkívül a gerincoszlop elhajlásához is vezethet. A rossz világítás a munkánál a látóképességnek csökkenését eredményezi. Nem ritkák az ideges zavarok is, melyek különösen a kezek és az ujjak remegésében nyilvánulnak. A túsúrások következményei gyanánt gyakran lépnek fel bőrbajok, különösen a körömméreg, míg a festett szövetek feldolgozása nem ritkán ekzémát okoz. Mint már említettük, a szabóknál nem ritkán lépnek fel a vasalás következtében a szénoxymérgezés könnyebb esetei. A szabók eme hivatásos betegségeinek nagy részét hygienikusan berendezett műhelyekkel és az egyes munkás észszerű táplálkozásával és testápolásával meg lehetne előzni.

A luetikusok halálózása. Épp úgy mint az alkoholisták, a luetikusok is sokkal inkább ki vannak téve a különféle megbetegedéseknek, mint az egészséges emberek. Ha a szifilis mint ilyen ritkán halálos kimenetelű is, a luetikusok általános halálozási arányszáma mégis magasan az átlag felett van. A drezdai higienikus kiállításon 17 angol biztosító-társaság kimutatja, hogy a luetikusok halálozási arányszáma a nem-luetikusokhoz képest úgy viszonylik, mint 128 : 100. Kilenc skandináv biztosító-társaság kimutatása szerint pedig mint 176 : 100. A góthai életbiztosító-társaság kimutatja, hogy 1852-től 1905-ig az összes korosztályok átlagában a szifilitikusok halálózása 68 százalékkal több volt, mint az összes biztosítottak átlagában. Az egyes korosztályok szerint pedig a halálozási többlet 15—35 évig 38 százalék, 36—50 évig 86 százalék, 51—70 évig 61 százalék és 71—90 évig 40 százalék. A szifilis első sorban az idegrendszer és a szívet támadja meg, mint ezt a következő, ugyancsak a góthai biztosító-társaság által nyilvánosságra hozott számok mutatják :

Száz biztosított közül meghalt :

	nem-luetikus	luetikus
paralízisben (agylágyulás) --- --- --- ---	2'9	18'1
tabes (gerincvelősorvadás) --- --- --- ---	0'58	4'5
agyguta (50 éven alul) --- --- --- ---	2'2	5'6
egyéb agy- és gerincagy-megbetegedés ---	0'56	3'4
ütőértágulás... --- --- --- ---	0'41	2'27
szívszélhűdés és egyéb szivbajok... ---	0'87	9'0

Ezen számokat még azzal kell kiegészíteni, hogy a paralízisnél a nem-luetikusok 2'9 százaléka is minden valószínűség szerint a szifilis számlájára irandó, mert az ebben kutatók jelenlegi állása szerint azt kell mondanunk, hogy a paralízis csak oly egyéneknél lép fel, kik valaha szifiliszben szenvedtek. Mind eme számok pedig tisztán és világosan mutatják, hogy mily nagy eréllyel kellene felvenni a harcot az emberiség emez ellensége ellen.

MUNKÁSVÉDELEM.

Munkásvédelem a nyomdákban és betüöntődékben.

Az osztrák kereskedelemügyi miniszterium 1911 augusztus 23-án rendeletet adott ki, mely a nyomdákban és betüöntődékben alkalmazott munkások egészségének védelmét célozza. Közöljük a rendelet legfontosabb rendelkezéseit, megjegyezve azt, hogy bár sok újat nem tartalmaz, mégis nagyon figyelemre méltó, szinte korszakos jelentőségű, mert az ismert védelmi rendszabályokat teljes egészükben jól gyűjti össze és eddig soha nem tapasztalt terjedelemben teszi kötelezővé alkalmazásukat és erélyes rendszabályokkal gondoskodik arról, hogy a rendelkezés írott malaszt ne maradjon.

Minden ily üzem helyiségeinek világosaknak, jól szellőztethetőeknek és fűthetőeknek kell lenniök. Különösen a szedőtermeknek, az öntődéknek kell világosaknak lenniök. Minden helyiségnek, melyben ólomtartalmú anyaggal dolgoznak, oly tágasnak kell lennie, hogy egy munkásra legalább 15 m³ levegő és 3 m² alapterület jusson. Ezeknek a helyiségeknek legalább 3 méter magasaknak kell lenniök. A többi helyiségben egy munkásra eső minimumot a rendelet 12 m³-ben állapítja meg, az alapterület minimális nagyságát pedig 2'6 m²-ben. Ideiglenes, rendkívüli munkatorlódás esetében az iparhatóság megengedheti, hogy a szedő-helyiségben legfeljebb évi 60 nap tartamára, a többi »ólom«-helyiségben legfeljebb évi 30 nap tartamára sűrűbben helyeztessenek el a munkások.

Földalatti helyiségek ólom munkára — kivéve az olvasztást — egyáltalában nem használhatók fel. Nyomást is csak nehéz rotációs vagy más különösen nehéz gépekkel szabad pincehelyiségben végezni. Más munkát is csak akkor szabad pincehelyiségben végezteni, ha négy méternél nem nagyobb falmagasság esetén a helyiség az ablakok oldalán legalább magassága $\frac{4}{5}$ -ével emelkedik ki a földből. Ha a belső magasság négy méternél nagyobb, akkor elég ha a falmagasság $\frac{3}{4}$ -ével emelkedik ki a földből. Kár, hogy ez a rendszabály csak új üzemekre vagy régi üzemek megújítására vonatkozik.

Oly munkákat, melyek nagyobb fokú meleg vagy por képződésével járnak, mint pl. az ólom vagy betűfém olvasztását, betüöntést, stereotypiai munkákat, betűk csiszolását stb. külön elkülönített helyiségekben kell végezni, melyek úgy kell hogy elzárva legyenek, hogy a többi munkahelyiség munkásai a por vagy hőség által keletkező károk ellen védve legyenek; a bronzirozást is lehetőleg ilyen elkülönített helyiségben, lehetőleg jól záró gépekkel kell elvégezni. A padlónak erősnek és résmentesnek kell lennie. A padlót legalább kétszer egy évben kell porlekötő, kifogástalan anyaggal beereszteni, vagy ha könnyen mosható a padló, azt gyakran kell felmosni. Jó, résmentes deszkapadló is elfogadható bizonyos kevésbé veszélyes

munkák elvégzésére szolgáló helyiségek, mint pl. a szedőtermek számára. Oly helyiség padlójának, melyben a munkás hosszabb ideig egy helyen kénytelen állni, a padlónak legalább is ezeken a helyein oly anyagból kell készülnie, mely a meleget rosszul vezeti.

Ahol a következőkben felsorolt munkák végeztetnek, a falat 2 méter magasságig olajfestékkel kell bevonni. Ezek a munkák:

1. ólomtartalmú betűanyag készítése, olvasztása, összeolvasztása, át-olvasztása;
2. ólomtartalmú betűfém feldolgozása írás- vagy szedőanyaggá;
3. stereotyp-munkák és klisék aláöntése;
4. sor- és szedőgépeknél való munka, ha ólomtartalmú betűanyag használtatik fel;
5. ólomtartalmú szedőanyaggal való munkák, mint például a szedés és elosztás stb.;
6. száraz ólomfestékekkel való munka;
7. bronzírozás bronzfestékkel és az ehhez szükséges gépek és segédeszközök tisztántartása.

Ahol 20 munkásnál több dolgozik, ott külön mosdó-, vetkőző- és öltöző-helyiségnek kell rendelkezésre állni, hol a munkás megőrzi munkaruháit és külön oly hely, ahol utcai ruháját megőrzi. Kisebb üzemekben jól záró ruhaszekrényt, melyben a munkaruha az utcai ruhától szintén jól különíthető el, tartozik adni a munkaadó. Ahol éjjel is dolgoznak, étkező helyiségnek is kell lennie.

Balesetek elhárításáról, mérges gőzök és gázok elvezetésére szolgáló berendezésekről részletes utasítás gondoskodik. A gépeknél szükséges javító vagy beállító munkát csak akkor szabad végezni, ha a gép áll. Tűzveszélyes folyadékokat (terpentint, benzint stb.) csak abban a mennyiségben szabad raktáron tartani, mely egy nap alatt átlag elfogy és ezt is robbanás ellen biztosító edényekben kell tartani.

Nagyon célszerű intézkedés, hogy a gépeknél alkalmazott nőknek nem szabad lobogó ruhát viselniök, nem szabad lógó hajfonattal vagy nyitott hajjal munkába jönniök, a gyűrűket a munkagépeknél való munka megkezdése előtt le kell vetniök.

Fontos rendelkezés az, hogy minden női munkás és a 16 éven alóli férfimunkások, kik nem tanoncok, az említett ólomveszélyes munkáknál és más munkáknál, melyeknél az ólomfestékkel való bepiszkolás elkerülhetetlen, egyáltalában nem alkalmazhatók.

Kivételt csak annyiban enged meg ez a rendelkezés, hogy bronzírozáshoz 17 évnél idősebb munkásnőt lehet alkalmazni, épp úgy osztáshoz, osztályozó munkához és csomagoláshoz. 16 éven alóli tanonc ki van zárva a bronzmunkából és a szedőszekrény kifuvásának és más sok ólompor fejlesztésével járó munkából is.

A munkahelyiségeket kétszer napjában kell jól szellőztetni, azonkívül ezeknek kielégítő világításáról és fűtéséről is kell gondoskodni. A padlókat naponta a munkaidőn kívüli időben alaposan, ha a padló anyaga megengedi, nedvesen kell tisztogatni.

A falakat havonta kell lemosni. A szedőállványnak, regalisnak és a többi bútornak vagy teljesen a padlót kell érnie, úgy, hogy por alattuk össze ne gyűlhessen, vagy annyi helynek kell alattuk maradnia, hogy kényelmesen lehessen a felgyülemlett port eltávolítani. A szedőszekrények szükség szerint, de legalább három hóban egyszer, lehetőleg porszívógéppel, nedves úton megtisztítandók, az utolsó tisztítás dátumát a szekrényen fel kell jegyezni. Évente kétszer az egész üzem összes helyiségei, összes berendezése alaposan megtisztítandók. A porképződéssel járó tisztítási munka mind munkaidőn kívüli időben látandó el. Tisztítatlan terpentinolaj és hasonló, az egészségre ártalmas tisztítóanyag felhasználása tilos.

Ólomtartalmú festékek elkészítése, ólomfehér őrlése stb. csak oly mechanikus készülékek segítségével engedhető meg, melyek a munkást az ólompor behatása ellen megvédik.

A munkaadó köteles a felsorolt ólomveszélyes munkával foglalkoztatott egész személyzetnek munkaruhát adni és arról gondoskodni, hogy ezt a munkás viselje is.

Nagyobb porképzéssel járó munkát végző munkás, tehát bronzírozásnál, száraz festék dörzsölésével stb. foglalkoztatott munkás külön védőkészüléket, reszpirátort kap a munkaadótól.

Ivó- és mosdóvízről, szappanról, törülközőről is a munkaadó tartozik gondoskodni. Minden munkás hetenkint kap egy tiszta törülközőt, minden öt munkás egy külön mosdót.

A munkás is tartozik az összes felsorolt rendelkezéseknek engedelmeskedni, munkaruhát viselni, munka után mindig arcát, száját vízzel, szappannal, kezét kefével is megtisztogatni.

Munka alatt nem szabad sem enni, sem dohányozni, ételt a munkahelybe bevinni sem szabad. Az üzemhelyiségben köpni is tilos. Engedélyt dohányzásra a munkaadó sem adhat.

E rendelet egy példányát, a munkahelyiségek méreteit, a bennük alkalmazott munkások számát, a pénztári orvosok lakóhelyét tartalmazó jegyzéket a munkaadó az üzemhelyiségben jól látható helyen kifüggeszteni tartozik.

Fontos rendelkezés az, hogy az első fokú közigazgatási hatóság orvosa a székhelyéhez közel fekvő (3-8 kilométer) üzemek munkásait legalább negyedévenként, a többi, messzebb fekvő üzemek munkásait legalább egyszer évenként meglátogatni és megvizsgálni tartozik. Az összes ólomveszélyes munkából kizárandók azonnal mindazok a munkások, kiknél a vizsgáló hatósági orvos az ólommérgezés tüneteit találta. Munkába csak akkor bocsáthatók, ha a pénztári, illetve kezelőorvostól erre vonatkozó engedélyt tudnak felmutatni. Gyengéje ennek a rendeletnek, hogy a vizsgálat a munkahelyen történik előre bejelentett időben, és hogy a munkaadó megadása is nem a hivatalos orvos hatáskörébe utaltatott.

A rendelethez jól szövegezett figyelmeztető-lap van mellékelve, melyet a munkaadó minden ólomveszélyes munkával foglalkoztatott munkásnak ingyen átadni tartozik.

A rendelet eltér tehát a sablontól; erélyes, okos formában kívánja biztosítani az elrendelt rendszabályok keresztülvitelét is. Fontos rendelkezése a hatósági orvos által elvégzendő ellenőrzés, a munkás kioktatásának elrendelése.

Nagyon figyelemreméltó kezdés, hogy a hatóság eltiltja az ólom által veszélyeztetett munkást a munkából. De ez a rendelkezés, úgy véljük, írott malaszt fog maradni, pedig sok derék munkás veszténe okozóját, az ólommérgezést hathatósan csak így lehetne leküzdeni. Írott malaszt fog maradni, mert a pénztári orvos ki fogja állítani a munkára jogosító igazolványt, ha általános orvosi szempontból munkaképes lesz az ólommérgezett. Különösen akkor, ha a pénztárnál a beteg minden igényét már kimerítette. Mert mit kezdjen a beteg, a lábbadozó? Ha egy életet töltött el a maga iparában, miképen kezdjen más iparhoz? Kereseti kilátásai minden más iparban lényegesen csökkentek. Ki kártalanítja őt ezért? A szükség, a nyomor visszakergeti az ólom munkához, míg belepusztul.

Tessék a társadalomnak, az államnak vagy akármilyen más fórumnak gondoskodnia arról, hogy az ipara által halállal fenyegetett, abból egész helyesen kitiltott munkás a kitiltás tartamára éhen ne vesszen. Amíg ez meg nem történik, addig az ily rendeletekben megnyilvánuló emberség és altruizmus papiros-humanizmus fog maradni.

Angolországban és Svájcban már régebben kártalanítják, az új törvény

alapján a németbirodalmi biztosítási hivatal küldötteinek a drezdai munkásbiztosítási konferencián elhangzott kijelentései szerint már most Németország is balesetként kártalanítja az ipari mérgezés eseteit. A magyar Országos Pénztár szociális és humanus érzésű igazgatósága is hozott ily irányú határozatot. Csak ahol az ily kártalanítás megvan, ahol az ólommérgezésben szenvedő egyén részleges kártalanítást kaphat egyenértékül, hogy más iparághoz fogjon és addig kapja azt, míg az átmeneti idő az új foglalkozásban eltartott, van igazi hatása az ily hatósági rendeletnek.

Bizonyos, hogy nálunk, ahol a munkásbiztosítás szerveiben megvan a szándék, hogy az ily szerencsétlen áldozata a kenyérkereső munkájának, kártalaníttassék a betegsegélyezés szűk keretén túl is, hogy a munkásnak munkaerejének visszaszerzésére meg is adassék a mód, — sokszorosan volna szükség az osztrákhhoz hasonló rendelet kiadására. Különösen nagy szociális jelentősége volna a munkából való kitiltás lehetőségének. Ily rendelet kisürgetése most fontos feladata a magyar munkásbiztosítás szerveinek. Mert a betegség és a vele járó munkaveszteség és szenvedés megelőzése első és mindennél fontosabb kötelessége a munkásbiztosításnak is. H.

Az európai iparfelügyeletről számol be terjedelmes jelentésben a munkaügyi hivatal Baselben. A jelentés adatai Németországra nézve nagyon kedvezőek. Kiténik a jelentésből Németország nagy haladottsága e téren. Németországban egymagában annyi iparfelügyelő van, mint Magyarországon, Ausztriában (543), Franciaországban, Belgiumban, Angolországban együttvéve (538). Elismerve a német kultúra nagy haladottságát e téren, mégis reá kell mutatnunk arra, hogy a német birodalom nagy tagoltsága sok kis államra, melynek mindegyike külön hivatalos szervezetet tart fenn, már maga is hozzájárult ahhoz, hogy az iparfelügyeletnek is nagyobb számú személyzet áll rendelkezésére, mint más államokban. Ami semmit sem von le a dolog érdeméből, abból, hogy a német munkásvédelem mintaszerű és egy állam munkásvédelme által sincs elérve vagy megközelítve. Az egyes gyárvizsgálat is komolyabb Németországban, mint egyebütt, mert míg Angolország 200 iparfelügyelője 1909-ben 424.737 vizsgálatot végzett, addig Németország 547 iparfelügyelője csak 237.974 vizsgálatot látott el. A kezdetleges magyar iparfelügyelet, tekintve iparunk kezdetlegességét is, megállja az összehasonlítást némely nyugati európai állam iparfelügyeletével.

Nők éjjeli munkájának korlátozása. 1911. augusztus 10-ikéről kelt törvényben most Belgium is megfelelt a nemzetközi egyezmény követelményeinek. A törvény minden üzemre kiterjed, mely rendszerint 10-nél több munkást foglalkoztat és nem tesz különbséget a különféle korú nők között. Előírja, hogy legalább 11 órai megszakítás nélküli pihenő ideje kell hogy legyen minden gyárban dolgozó nőnek, az este 9-től reggeli 5 óráig terjedő időben munkát a nő nem végezhet. A közigazgatási hatóság elemi csapások által okozott kivételes üzembizavarok esetén kivételeket engedélyezhet. Idényhez kötött vagy könnyen romlandó anyagokkal dolgozó iparágakra nézve iparhatósági rendelet engedélyezhet kivételeket. Az idényhez kötött üzemekben az év 60 napján át a minimális pihenőidő 10 órára szállítható le. Ilyen kivétel engedélyezése előtt a legfelső munkatanács, a közegészségügyi hatóság, az ipar és a munkásság helyi szervezetei meghallgatandók. A 21 évnél idősebb munkásnők számára kivételt annyiban enged csak meg a törvény, hogy ez rájuk nézve 1915-ig nem lép teljesen érvénybe. Addig ugyanis megengedheti a 10 órás pihenő minimumot. A törvény 1912. január 1-én lép életbe, de az említetten kívül még számos átmeneti intézkedés van a törvényben, mert a gyapjufésülőekben és szövődékben alkalmazott munkásnőkre még csak 1920-ban lép életbe a törvény, ami úgyszólván nem is kitolását, hanem ezekre nézve teljes felfüggesztését jelenti a törvénynek.

A kivándorlók védelme címén készül törvényjavaslat Ausztriában. Az osztrák kereskedelemügyi minisztérium összegyűjtötte a különböző államoknak a kivándorlásra és a bevándorlásra vonatkozó törvényeit, ezeket kiadta és ezeknek az adatoknak alapján készíti a maga kivándorlási törvényét. A kereskedelmi miniszternek az urakházában tett kijelentései szerint a kormány kivándorló-otthonokat akar létesíteni itthon, elő akarja segíteni a tengerentúli ily otthonok létesítését, de szí-

gorúan ellenőrizni is óhajtja őket. Körülbelül ennyi az, amit a miniszter a kivándorlók védelméről mondott. Minden más a kivándorlás meggátlására vonatkozott. Így a kivándorlási irodák és ügynökök üldözése és megrendszabályozása, a lakosság tanítása és felvilágosítása, amely munkánál a miniszter első sorban a papság, a helyi sajtó és az autonóm testületek közreműködésére apellál. Ezt a receptet a kivándorlás ellen mintha mi már ismernők. Csak a határrendőrséget feledte el a miniszter úr. Igaz azonban az, hogy mégis csak megcsendült a miniszter beszédében némi nyugati akkord is. Reámutatott arra, hogy a kivándorlás ellen, különösen a nagyfokú galíciai kivándorlás ellen a munkaközvetítés erélyes szervezése lesz jó ellenszer és hogy az állami és helyi munkaközvetítés különösen Galiciában az utóbbi években örvendetesen fellendült.

Munkásvédelem a cukorgyárakban. Az osztrák kereskedelemügyi miniszter rendeletet adott ki, mely a cukorgyárakban foglalkoztatott munkások fokozott védelmét célozza. A rendelet részletes óvószabályokat tartalmaz a gépek mellett foglalkoztatott munkások számára. Tárgyalja a szomorú esetek révén nálunk is aktuális veszélyeit a leforrázásnak, a mérges gázok és a por behatásának, a maró anyagokkal való érintkezésnek, mely veszélyek a cukorgyártásban elég nagyok. A rendelet a cukorgyártás minden mozzanatára kiterjed, kezdve a répa beszügyeltetésénél, a kész cukor elszállításáig. Különösen jól részletezett szabályok védik a munkást a melasszögödrökbe való leszállással és hasonló munkákkal járó veszélyek ellen. Bizonyos gépek és felszerelések, mint a monteju, a recipiensek, a centrifugák meghatározott időközökben felülvizsgálandók. A munkások viselkedésére, higiénikus rendszabályokra is kiterjed a rendelet.

Ólommérgezés elleni védelem. Az angol belügyminisztériumot az angol gyári törvény — Factory and Workshop Act 1901 — felhatalmazza, hogy veszélyes üzemekre nézve külön törvényerejű védőszabályokat rendeljen el. Az angol »Home office« 1911. augusztus hó 12-én rendeletet adott ki, mely ólom és ólomtartalmú anyagok előállításával, olvasztásával, mennige és gelét előállításával, feldolgozásával és más ólomanyag előállításával és feldolgozásával foglalkozó gyári üzemekre vonatkozik. A rendelet felölel minden munkafolyamatot ezekben az üzemekben; így a munkát ólomtartalmú anyaggal a kohókban, olvasztótégelyekben, retortákban, sűrítoszobákban, vagy más hasonló helyiségekben; ily kohó-, sűrítoszoba és a többi tisztogatását vagy lebontását, vagy újraépítésüket oly anyaggal, mely ily helyiségek alkotórészét már egyszer képezte. Ólomtartalmú anyag alatt a rendelet minden oly anyagot ért, mely 5%-nál kevesebb ólomot nem tartalmaz, tehát ólomércet, mennigét, gelétet, sőt a zinkércet is, ha legalább 2% ólomot tartalmaznak. A rendelet előírja, hogy a munkások gőzök és por behatása ellen védelmeztessenek kellő szellőztetők és exhausztorok segítségével; reszpirátort is kap a különösen veszélyeztetett munkás. Mosdó-, étkező- és öltöző-helyiségekről a munkaadó tartozik gondoskodni. 16 éven aluli személyt, nőt egyáltalában nem szabad ily kohóban vagy üzemben alkalmazni. Minden alkalmazott munkást a hatósági orvos havonta egyszer felülvizsgálni tartozik, egészségi lajstromba a vizsgálat eredményét bele kell írnia. A rendelet október 1-én lép életbe, kivéve az exhausztorokra vonatkozó rendelkezést, mely 1912. május 12-én lép életbe.

Szabályrendelet a fazekasipar veszélyei ellen. Az angol »Home office« által kiküldött bizottság megállapította azokat a szigorú rendszabályokat, melyeket a fazekasiparban az ólombetegség leküzdése céljából szükségeseknek tart. A máz készítésének, az égetésnek különféle veszélyes műveleteiből nők, ifjúkorúak és gyermekek teljesen ki vannak zárva. Előírja a rendelet a munkások rendszeres orvosi vizsgálatát. E vizsgálat adatait külön könyvben kell nyilvántartani. Kötelezi a munkásokat munkaruha viselésére, mosakodásra, testük tisztántartására. A munkaadónak a veszélyes műhelyek elkülönítéséről, tisztességes szellőztetéséről, a káros gáz és por elvezetéséről, a munkaidő helyes beosztásáról kell gondoskodnia. Érdekes újítást is hoz ez a rendelet. A rendelet végrehajtását ugyanis a gyáros által alkalmazott külön »felügyelő« tartozik biztosítani, ez a gyári iparfelügyelőt egy új fajtája, a »saját üzemben alkalmazott iparfelügyelő«. Nehezen képzelhető el, hogy ily alkalmazott jogi és anyagi felelőssége mily alapon állapítható meg. Az egész kísérlet inkább arra való, hogy a gyáros szavatosságát gyengítse, kérdésessé tegye.

■■■	JOGGYAKORLAT	■■■
-----	---------------------	-----

BETEGSEGÉLYEZÉS.

A munkásbiztosító pénztár igényjogosult tagjáért a kórházi ápolási költségeket 28 napra terjedőleg abban az esetben is köteles viselni, ha a tag betegségét szándékosan okozta.

A közigazgatási bíróság 1.861/910. számú határozata.

Ítélet: A panasz elutasítottatik.

Indokolás: H. J. cipészsegéd, a n-i kerületi munkásbiztosító pénztár tagja, öngyilkossági kísérletet követvén el, kórházba került, hol öt napig ápoltatott. A munkásbiztosító pénztár, mely a felmerült 7 korona 30 fillér kórházi ápolási költség kifizetésére felhivatott, ezt megtagadta, mit jogorvoslati beadványaiban a következőkkel indokol:

Az 1907 : XIX. t.-c. 52. §-a szerint táppénzre nem tarthat igényt az a tag, aki a betegséget szándékosan okozta. Az idézett törvénycikk 50. §-a meghatározza a tagnak nyújtandó segélyeket, melyek helyett az 58. §. 3. pontjában meghatározott táppénzre a tagnak nincs igénye az ezen segélyezés helyett nyújtott kórházi ellátásra sem. A kórházi ápolási költségekben az élelmezés is benfoglaltatik, e segélyezést pedig a jelen esetben a pénztár nem tartozik nyújtani.

Végül megjegyzi a pénztár, hogy annak a két kérdésnek elbírálása, hogy a kórházi napi ápolási díjnak mily összege számítandó élelmezési díjra és hogy az élelmezés elkülöníthető-e a pénztárt terhelő egyéb gyógyköltségektől, hatáskörén kívül esik.

A betegsegélyző pénztárnak ez az érvelése azonban el nem fogadható. Az 52. §-nak az a rendelkezése ugyanis, hogy táppénzre nem tarthat az a tag igényt, aki betegségét szándékosan okozta, kivételt állapít meg azon általános szabály alól, hogy a pénztár tartozik beteg tagját teljes házi ápolásban részesíteni s mint kivétel szorosán értelmezendő, ki nem terjeszthető s a kórházi ápolás eseteire át sem vihető. Ezzel szemben az 59. §. teljes határozottsággal s anélkül, hogy bárminő kivételt megengedne, kimondja a jogszabályt, hogy a kórházakban közápolásban részesültek ápolási és ellátási költségei az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztárt terhelik négy hét tartamára, miből következik, hogy négy hét tartamára a pénztár a kórháznak az ápolási költségeket az esetben is tartozik megtéríteni, ha a biztosított betegségét szándékosan okozta.

Hogy ha a sérült négy hétnél hosszabb ideig részesült volna kórházi ápolásban, úgy ez időn túl a pénztár természetesen nem lett volna köteles a táppénzt a kórháznak kifizetni, minthogy az 52. §. szerint táppénzre sem tarthat igényt az a tag, ki betegségét szándékosan okozta.

A fent kifejtett következtetés vonható le az 1898 : XXI. t.-cikkből is, melynek 5. §-a határozottan kimondja, hogy a gazda csak annak a cselédnek kórházi ápolási költségeit tartozik fizetni, kinek betegsége önhibáján kívül keletkezett, ellenben a 4. §-a a betegsegélyző pénztári tagokra vonatkozólag ezt a megszorítást sem teszi, miből szintén kiviláglik, hogy az 1898 : XXI. t.-cikkben megállapított 30 nap helyett az 1907 : XIX. t.-cikk 59. §-a értelmében lépett 28 nap tartamára a betegsegélyző pénztár fizetési kötelezettsége független attól a körülménytől, hogy a betegség miként s mi okból keletkezett.

A foglalkozásból való kilépés fogalmához.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1911. évi szeptember hó 7-én kelt 1911. Det. II. 88/2. sz. ítélete.

Ítélet: A választott bíróság kötelezi az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztárt, hogy özv. N. A. igénylőnek fizessen.

Indokok: Néhai N. A. kőműves napszámos 1910. évi július hó 12-én munkaközben egy állványról leesett és a jobb könyökén törést szenvedett.

1910. évi december hó 15-én »szakossággal egybefüggő szívizom-elfajulás folytán bekövetkezett szívhűdés« következtében meghalt. A Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár a 31.464/1911. S. számú határozatával N. A. özvegyét, az igénylőt a temetkezési segély iránti kérelmével elutasította, indokolván ezt

azzal, hogy néhai N. A. nem az üzemi balesetével összefüggésben levő ok következtében halt el, a »segélyezési ágazattal« szemben a betegség esetére való biztosítás alapján megillető igényére pedig akkép lett kielégítve, hogy a baleset után tíz héten át táppénzt kapott. Az igénylő ezen határozattal szemben felebezett és igénye megállapítását kérte. II. A pénztári iratoknál levő pénztári főorvosi vélemény és kórházi értesítésből megállapítható az, hogy néhai N. A.-nak a megsérült jobbkönyökizülete még az 1910. évi szeptember hó 23-tól december hó 23-ig volt kórházi ápolás alatt is duzzadt és fájdalmas volt és azt active mozgatni alig volt képes. Néhai N. A.-t tehát balesetének következményei is teljesen munkaképtelenné tették a most mondott időben. Az 1907. évi XIX. t.-c. 60. §-ának 3-ik bekezdése értelmében a tagság és ezzel a betegsegélyezésekre vonatkozó igény a kötelezett tagoknál a foglalkozásból való kilépés napján szűnik meg. Ennélfogva néhai N. A. betegsegélyezés iránti igénye csakis az esetben szűnt volna meg, hogyha ő a biztosítási kötelezettség alá eső foglalkozásból kilépett volna, ez azonban nem történt meg. Ugyanis a foglalkozásból való kilépés esete csakis akkor áll fent, hogyha a pénztári tag legalább is részlegesen munkaképes, de annak dacára nem vállal olyan munkát, ami magával hozná azt, hogy pénztári tag legyen.

Ámde a fentebbi ténymegállapítás szerint az igénylő férje 1910. évi szeptember hó 24-én, amikor a később halálos kimenetelű betegségben megbetegedett, még a balesete következtében teljesen munkaképtelen volt és ezen bánatolom miatt is orvosi kezelésre volt szüksége és ezen munkaképtelensége miatt volt kénytelen a munkától tartózkodni és nem azért nem dolgozott, mert a foglalkozásból ki akart volna lépni. Tekintetbe véve ezenfelül még azt, hogy az 1907. évi XIX. t.-c. 48. §-a értelmében arra az időre, amíg a biztosított tag betegsége miatt keresetképtelen, sem ő, sem pedig munkaadója a betegség esetére való biztosítására járulékot fizetni nem köteles, de e törvényhely nem mondja azt, hogy a betegség a tagságot megszünteti, tekintettel ezenfelül még arra, hogy a felhívott törvény 61. §-a második bekezdése értelmében a fegyvergyakorlatra való behívás sem szünteti meg a tagságot: mindezeknél fogva a bíróság abban a véleményben volt, hogy a többször felhívott törvény szellemének és célzatának megfelelő törvényértelmezés szerint nem lehet foglalkozásból és ezzel kapcsolatosan a pénztári tagságból való kilépésről akkor szó, amikor a kötelezett tag rajta kívül álló okoknál, úgymint: betegség, baleset, fegyvergyakorlat stb. fogva nem képes a foglalkozását tovább is folytatni. Ennélfogva néhai N. A. az 1910. évi július hó 12-én elszenvedett balesete dacára egészen a haláláig betegség esetére is biztosítva volt, mert ezek szerint a pénztárból akkor még nem lépett ki, amikor megbetegedett. Minthogy pedig így néhai N. A. a betegség esetére való biztosítás ideje alatt betegedett meg, a törvény 63. §-ában meghatározott kizáró ok pedig fent nem forog, az 1907. XIX. t.-c. 50. §-ának 6-ik pontja értelmében az elhalt napibérosztályának megfelelő temetkezési segélynek a törvény 57. §-a értelmében az igénylő, mint igazolt házastárs kezéhez leendő megfizetésére a pénztárt kötelezni kellett.

Betegsége miatt munkaképtelen pénztári tagnak a betegség alatt szerzett másik betegségből kifolyólag van-e segélyhez igénye.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1911. évi szeptember hó 7-én kelt 1911. Bet. II. 73/4. sz. ítélete.

Ítélet: A választott bíróság..... kötelezi az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztárt, hogy V. A. igénylőnek fizessen.

Indokok: I. Az igénylő a segélyezési lap szerint 1910. évi október hó 27-től bezárólag 1910. évi december hó 20-ig »tuberculosis pulmonum« betegségből kifolyólag segélyezésben részesült. Ezen betegségből 1910. évi december hó 20-ig annyira kigyógyult, hogy ez a betegség őt a munkaképességben nem akadályozta. Ebben az időben azonban az igénylőnél »lues« betegség jelentkezett, ami az igénylőt az ő állítása szerint 1911. évi március hó 30-ig bezárólag munkaképtelenné tette. Az igénylő erre az időre, vagy legalább ebből tizenkét hétre kér táppénzt. Ezzel a kérelmével azonban a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár őt a 20.906/S. 1911. számú határozatával elutasította. Ezen határozat indoka az, hogy az igénylő kétféle betegségben szenved, amelyek őt felváltva munkaképtelenné teszik, ámde az igénylőt a lues betegség csakis 1911. évi január hó 25-én tette munkaképtelenné, ekkor azonban az igénylő, aki 1910. évi december hó 20-ika óta nem dolgozott, igényjogosult pénztári tag nem volt. II. Az igény

elbirálásánál elsősorban eldöntendő kérdés az, hogy a betegsége miatt munkaképtelen pénztári tagnak a betegség alatt szerzett másik betegségből kifolyólag van-e segélyhez igénye és ha igen, ezen segélyezés időtartamának megállapításánál figyelembe kell-e venni és hozzá kell-e számítani az előző betegségben eltöltött időt? A bíróság abban a meggyőződésben volt, hogy a betegség tartama alatt szerzett újabb betegség is megállapítja a segélyezésre vonatkozó igényt. Ugyanis az 1907. évi XIX. t.-c. 48. §-ának rendelkezéséből következik, hogy a betegség a kötelezett tagnál a tagsági viszonyt még nem szünteti meg. Ez a viszony a felhívott törvény 60. §-a értelmében csak a foglalkozásból való kilépéssel szűnik meg, ámde a foglalkozásból való kilépés ténye csakis akkor állapítható meg, hogyha a volt pénztári tag munkaképessége dacára sem vállal foglalkozást. Ez az eset azonban az igénylőnél nem forog fenn, amennyiben ő az előző betegségből való felgyógyulása után a második betegsége miatt munkaképtelen volt és így a fentiek szerint pénztári tag volt.

Egyébként a felhívott törvény az 50. §-ában a beteg pénztári tagnak a segélyezési igényt biztosítja és nem tartalmaz olyan megszorítást, hogy a betegség ideje alatt szerzett újabb megbetegedés esetén segélyezésnek nincsen helye, a többször felhívott törvény 50. §-ának 1—3-ik pontjában csakis egy-egy betegség szem előtt tartásával állapítja meg a segélyezés időtartamát, ezenfelül a törvény a segélyezés időtartama tekintetében csakis a 64. §-ában állapít meg meg korlátozást, ámde ezen szakaszban is mindig csak az ugyanazon betegségből kifolyólag igényelhető segélyezés megszorításáról van szó, olyan intézkedést azonban a felhívott törvény nem tartalmaz, amely szerint két egymásutáni betegség esetében igényelhető segélyezés időtartamát együttesen csak a törvény 50. §-ában meghatározott időre korlátozná. Nem változtat ezen az adott esetben az sem, hogy az igénylőnek kétféle betegsége volt, amelyek felváltva súlyosabbak és enyhébbek voltak és így felváltva okoztak munkaképtelenséget. Nem változtat pedig azért, mert a fentiek szerint minden betegségből támasztható igény külön bírálendő el és így nincsen törvényes alap az igényjogosultság tartamának megszorítására akkor sem, hogyha a tag olyan betegségben szenved, amelyek többször okoznak munkaképtelenséget és így az is megeshetik, hogy a tag felváltva más és más betegségből munkaképtelen. Ezen okoknál fogva a bíróság az igénylő részére, aki 1910. évi december hó 20-ig bezárólag a megfelelő segélyezést megkapta, 1910. évi december hó 21-től bezárólag 1911. évi március hó 30-ig terjedő időre a IV-ik napibérosztálynak megfelelő táppénzt megállapította, ami ezen 100 napra 175 koronát tesz ki.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Munkaadó által fentartott, az üzem munkásainak gyermekei részére felállított óvoda az üzemhez tartozik.

A birodalmi biztosítási hivatal 1911. évi május hó 10-iki ítélete.

Ítélet: A felebbezésnek hely adatik.

Indokolás: X. nemesi birtok tulajdonosa a munkások és munkásnők még nem iskolaköteles gyermekei részére óvodát állított.

Az említett óvoda fentartási költségei mint a gazdasági költségek egyik része számoltatott el. Minden reggel, a munka megkezdése előtt 5—7 óraker jöttek a gyermekek az óvodába. Felügyeletük, illetve gondozásukra két női személy alkalmaztatott. Ezeknek egyike, egy 73 éves öreg asszony, a ki munkájáért az ott szokásos napszámért: némi burgonyaföldet és szabad lakást és fűtést kapott, mikor a gyermekek számára vizért ment, balesetet szenvedett. Ez a baleset a mezőgazdasági üzemben történtnek tekintendő a következő okokból:

Az óvodát a munkaadó tényleg első sorban a munkások javára állította föl és így a munkásoknak fontos érdeke ez intézmény fennállása, mert az óvoda idejére az anyák föl vannak mentve gyermekeik gondozása alól. Így hosszabb ideig dolgozhatnak azon tudatban, hogy gyermekeiket az óvodában gondozzák, ellenkező esetben a munkát előbb abban kellene hagyniok. Az óvoda intézménye tehát a mezőgazdasági üzem javára is válik.

Az említett előnyök fokozzák a munkások munkakedvét és elősegítik az üzem részére állandó munka biztosítását.

Az üzem tulajdonosa ki is jelentette, hogy az óvoda intézménye munkásait és cselédjeit állandósítja. Az óvoda és a mezőgazdasági üzem közötti összefüggés tehát fennáll.

»Hunnia« magyar géptömítő- anyag-gyár részv.-t.

BUDAPESTEN, V. kerület, Visegrádi-utca 17-ik szám.

GYÁRT: Mindennemű tömítőanyagokat, szivattyúk, compressorok, valamint alacsony-, magasnyomású és túlhevített gőzgépekhez. =

Különl.: »Hunnia« magasnyomású tömítőlemez.

A magyar királyi államvasútak, állami, kincstári és városi üzemek szállítója.

Hazai gyártmány!

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és vasöntő részvénytársulat. BUDAPEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

☐ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. ☐ Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT, TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ- GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált ☐ szerkezetekben. ☐

Elvállalja anyagvizsgálatok kivételét és TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtalanul. ☐ ELSŐRANGÚ REPRODUKCIÁK.

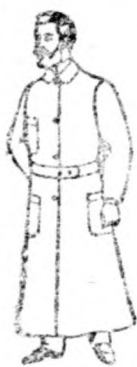
Elszakíthatlan munkásöltöny

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszerészköpeny
Vegyeszköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 16.

Minta és árjegyek ingyen és térmentve.

MAGYAR KENDER- ÉS LENIPAR R.-T.

Előbb: Salzmann és Társa.

Központ: Budapest V., Szabadság-tér 15.

Gyárak: Szeged, Dunaföldvár stb.

Szegedi szövődéneknben készülnek a saját kendergyárunkban kikészített, fonódánkban fonott fonalakból a legjobb minőségű vásznak, vízmentes szövetek, len- és kenderzsákok stb.

Ajánljuk a kendergyárunkban kikészített, elismert jóminőségű kenderfajtáinkat és fonódánk elsőrendű len- és kender-fonalait.

TARTLER ANTAL BUDAPEST.

Főüzlet: V. ker., Király-utca 100.
Fióközlet: IX. ker., Lónyai-utca 49.

Fűszer-, csemege-, konzerv-, korai zöldsőzelékek-, tea- és déligyümölcs-kereskedése. ☉ Telefon 165-23.

Legújabb rendszer! A bevásárlásokról esetenként chequeket adunk, amelyek összegyűjtése és bemutatása után minden 40 K összegből **1 korona visszatérítetik!**

Az Angol Park szállítója.

Telefon
51-52

Telefon
51-52

NEUMANN H.

testgyenesítő gépek és orvosi műszerek gyára

BUDAPEST.

Üzlet: VIII., József-körút 33. szám.

Gyár: VIII., Mária-utca 2. szám.

Ajánlja saját kitűnő hírnévnek örvendő gyárában készült orthopaed-gépeit, mülábait, műkezeit, valamint orvosi műszereit, kórházak és ambulatóriumok teljes berendezéseit.

HONI IPAR!

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötőszerszám- és vil-
lanygép-gyártók. **BUDAPEST, IV.**
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

A budapesti és számos vidéki kerületi munkásbiztosító pénztár és betegségélyző egyletek szerződéses szállítói ajánlják saját készítményű sérvekötő, haskötő, orthopädia-gépeiket; műlábak, műkezek, lábgepek, mellfűzők és összes egyéb betegápolási gyártmányukat és orvosi műszereiket, valamint rendelő-intézeteknek szükséges vasbutor és egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajainál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agyvérterlődésnél unicum és specifikum. 2. Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál. 3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmaknál (húgycső, húgycsőtakar, vesefőeny, vese- és húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Prostatatabajoknál, méhbajoknál, köszvénynél, (húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgyárnál). 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.

ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fokozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitrícum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tartalmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb tevékenységre serkenti. 3. Az étvágyat meglepően elősegíti. 4. Kevés szénsavat tartalmaz.

ALAPITVA: 1892. ÉVBEN.
ÁLLAMI FELÜGYELET ALATT.

GERŐ FERENC

KATONAI ELŐKÉSZÍTŐ INTÉ-
ZETE AZ EGYÉVES ÖNKÉN-
TESSÉGI KÉPESÍTŐVIZSGÁRA

Budapest, VII., Rózsa-utca 33.

Előkészít 6 és 10 hónapra terjedő tanfolyamokon. Részletes ismertető és vezérfonal a tanuláshoz az igazgatóságnál kapható. **Beiratás naponként d. u. 4-7-ig.**

TELEFON 79-34.

Alapított
1841-ben.

Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Budapest

V., Fürdő-utca 2.

Alaptőke 50,000.000 K,
Tartalékok 68,600.000 »

Igazgatóság: V., Fürdő-utca 2. szám.
Központ: V., Fürdő-utca 2. szám.
Váltóüzlet: V., Fürdő-utca 2. szám.

Fiókok Budapesten:

II., Fő-utca,
II., Margit-körút,
IV., Kossuth Lajos-utca és
Károly-körút sarkán,
V., Váci-körút 74.,
V., Szabadságtér 16.,
VI., Andrássy-út 21.,
VII., Erzsébet-körút 26.,
VII., Lövölde-tér 9.,
VIII., József-körút.
IX., Várház-körút 5.

Fiókok a vidéken:

Brassó, Eszék, Nagykanizsa, Nagyszeben, Sopron, Ujpest, Ujvidék. Ezenkívül *kommanditek és affiliált intézetek* az ország, valamint a balkánfélsziget nagyobb városaiban. Sarajevo, Athen.

E

lőnyös fizetési feltételek mellett olcsó gyári áron a legjobb gyártmányú varró, ipari és gazdasági gépek, úgyszintén háztartási eszközök kaphatók **TATÁN, FENYVES NÁNDOR** Közgazdasági Áruforgalmi Vállalatánál, Komárom-megye.

Tisztelettel felkérjük Olvasóinkat, hogy a »MUNKÁSÜGYI SZEMLÉT« ismerőseik körében terjesztteni s előfizetésre ajánlani szíveskedjenek.

A MUNKÁSÜGYI SZEMLE

a gyakorlati szociálpolitika orgánuma, közleményeit kiváló szakírók és szociálpolitikusok írják s különös gondot fordít arra, hogy közleményei hasznára legyenek azoknak, akik munkásügyekkel hivatásszerűen foglalkoznak s akik gyakorlati szociálpolitika iránt érdeklődnek. Mutatványszámokkal szívesen szolgálunk.

Részletfizetésre
is szálltunk

**modern amerikai irodai-, úriszoba-
és könyvtár-berendezéseket**

Glogowski és Társa ca. 60 kfr. udv. szállító
Budapest, VI. ker., Andrásy-út 12.

Képes
árjegyzék

Ingyen
és bér-
mentve.

ELSŐ MAGYAR

Csavargyár

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST V, VÁCI-ÚT 168. SZ.

Készít mindennemű csavart, szegecses, csavarházat, sínkötő szereket minden szabvány szerint, gépszerkezeti kovácsmunkát, fedélszerkezetet vasból, továbbá az összes vasúti kocsivasalást nyers és fényesre megmunkált kivitelben.

HOLLANDI

életbiztosító részvénytársaság
(Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrente)

AMSTERDAM.

MAGYARORSZÁGI IGAZGATÓSÁG AZ INTÉZET SAJÁT PALOTÁJÁBAN:

Budapesten, Kalvin-tér, Baross-utca 1., Üllői-út 2-4. sz.
Bejárat az Üllői-út 4. sz. kapun.

LEGOLCSÓBB DIJAK.

Az 1910-ik év végén 376 millió koronát :: a biztosítások összege meghaladta.

A tartalékok összege: **112 millió 507,077 K**

Eddigi kifizetések a biztosítottaknak: **107 millió 623,345 K**

ALAPÍTOTT 1856. ■ TELEFON 958.

FISCHER PÉTER ÉS TÁRSA

RÉSZV.-TÁRS. BUDAPEST.

Főüzlet és gyár:
IV., Kossuth Lajos-utca 6.

Ajánlják saját készítményű orvosi műszer, sérvkötő, háskötő, müláb, műkar, támgép és a betegápoláshoz szükséges összes gyártmányukat. □
Előnyös árak. Pontos kiszolgálás. Árjegyzék kívánatra ingyen.

SZENT-LUKÁCSFÜRDŐ gyógyfürdő, BUDA.

TÉLI ÉS NYÁRI GYÓGYHELY.

Természetes forró-meleg kénes források, iszapfürdők, iszapborogatások, masszázs, vizgyógyintézet, gőzfürdők, kő- és kádfürdők, gyógyvízfuszodák. Olcsó és gondos penzió. Csúsz, kösvény, idegbőrbajok, lakás, ellátás felől kimerítő prospektust küld ingyen a SZT.-LUKÁCSFÜRDŐ IGAZGATÓSÁGA, BUDA.

A KRISTÁLY-forrás szénsavval telített ásványvíze hasznos ital ÉTVÁGYZAVAROKNÁL és EMÉSZTÉSI NEHÉZSÉGEKNÉL.

A legtisztább és LEGEGÉSZSÉGESEBB asztali és borvíz. — Hathatós szomjcsillapító. — Óvszer fertőző betegségek ellen. SZT. LUKÁCSFÜRDŐ KÜTVÁLLALAT R.-T., BUDÁN.

HIRMANN FERENC

FÉMONTÓDE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-, légszesz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyúkat. Vasuti kocsik- és hajó-szerelvényeket. Kereskedelmi réz- és vas-súlyokat. Öntvényeket minden ötvözet szerint. Állandóan raktáron: vízvezetéki szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csővek. Öntöttvas fürdőkádak és zománcozott kiöntők. Egészségügyi berendezések. Fayence-árúk.

IFJ. ANDAI ÁRMIN

ÉKSZERÉSZ ÉS ÓRÁS

BUDAPEST VI., KIRÁLY-U. 66.

Zenepalota mellett.

Ékszermunkák, valamint átalakítások és óra-javítások kiváló pontossággal és szakemberien eszközöltetnek.

Legjobb és legmegbízhatóbb minőségű magyar bácskai kenderből készült gazdasági és műszaki kötélárút

ajánl: **Bleier és Weisz** kötélgyártó cég BUDAPESTEN.
Raktár és iroda: VII, Károly-körút 7.

Továbbá: TORNAESZKÖZÖK, valamint kocsizó-lóhálók, szánhálók, gabonaszákok, vízhatlan ponyvák, kender, csepű, vászon-tömlők, itató- és tűzvédrek, kokusz futószőnyegek és lábtörők, ruhaszáritó kötelek.

Lawn-tennis hálók, fogolyhálók stb. e szakba vágó árúkat a legjutányosabb eredeti gyári árakon. — Vidéki megrendelések pontosan eszközöltetnek.

„Continental“ Pneumatik

legjobb gyártmány
kerékpárok, hintók
és automobilonok ke-
:: rekei részére. ::

ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapestben:
DÉRY GYULÁNÁL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

Budapest, IV. ker., Károly-körút 26. I. em.
fogtechnikai és fogorvosi

műtermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschukban száj-
padlás nélküli fogpó-
tlások, u. m. arany-
koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márfoy Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. ☐ Ünnepnap 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkit érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Márfoy fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körút 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul
bárkinek megküldetik.

Mechanikai len- és kenderszövő, kiké- szítő és impregnáló gyár Taussig Sámuel és fiai

Raktár: V., Bálvány-utca 22. GYŐR Telefonszám 30-32.

Hazai gyárunkban: mezőgazdasági célokra szolgáló szállító és fuvarozó kocsik részére alkalmas vízmentes ponyvák, továbbá katonaság, kórházak, hajó és vasúttársaságok vászon-árú felszerelése készülnek. Gyártunk továbbá len és jutaszákot, bélésvásznakat, szabók, cipészek és szíjgyártók részére, továbbá roletttagrádli, finom fehér és durva vásznat.

Császárfürdő Budapesten.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hév-vizű gyógyforrások páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m. a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női- és férfi-iszapfürdőket (iszapborogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas- és villamos-fürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja vizét a kontinensen egyedül álló női- és a férfiuszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúzos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségeknek is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál. Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság.*

'MATADOR'

RUGGYANTA ÉS
BALATAMŰVEK
RÉSZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

■ ■ ■

*Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszif-
gyártása.*

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselő és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

FÉMTÖMEG- CIKKEKET

SAJTOLVA, HÚZVA,
NYOMVA, DOMBO-
☆ RÍTVÁ GYÁRT ☆

BARTOS ZOLTÁN

FÉM- ÉS BÁDOGÁRÚ-GYÁRA
BUDAPEST VII, GIZELLA-ÚT 55

SEMPERIT GUMMIWERKE

G. m. b. H. ■ ■ WIEN.

Automobil-, kocs- és
motor-pneumatik
kocsikerék-gummi

Vezérképviselő és raktár:

SALZBERGER SAMU

VI. ker., Andrásy-út 20. szám.

MÁLNASI SICULIA GYÓGYVIZ

az összes hurutos bántalmaknál pótolhatlan. A gyomorégést azonnal megszünteti. — Hatásában fölülmulja a continens összes hasonló gyógyvizeit és különösen javaltatik a gége, torok, tüdő, vese, hólyag és a belek hurutos bántalmainál.

MINDENÜTT KAPHATÓ. Főraktár: BRÁZAY BUDAPEST.

Élesztő- és vegyipari gyárak teljes berendezése.
KÜLÖNLEGESÉGEK a glicerin-, szirup-, petróleum-, spirtusz-, likör-, konyak-, élesztő- és malátagyártás terén, kivonatoló, falepároló és gőzoló berendezések. Víziszfittók, sör- és do-

REICHEL ÉS HEISZLER

VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.

BUDAPEST, I., Neszlopy-utca 1. szám, Kőbánya.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-VEDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. Telefon 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

TARTALOM : CIKKEK: Az ipari alkalmazottak életének, testi épségének és egészségének védelme. Dr. Jezsovics János. — Szükséges-e s mily irányban a szolgálati szerződésből eredő munkadíjkövetelésnek biztosítása? Dr. Pap Dezső. — Nemzetközi szociális biztosítási értekezlet. — XIII. nemzetközi alkoholizmus elleni kongresszus. — Munkásvédelem a nyomdákban és betüöntödékben. — **SZEMLE:** Munkásbiztosítás: A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesülete. — Az osztrák szociális biztosítási törvényjavaslat. — Építőiparosok a munkásbiztosításról. — Az erdei munkások biztosítása. — Elvi határozatok. — A közigazgatási hatóság. — Betegsegélyezési elvi kérdések. — A végelgyenülés keresetképtelenséggel. — Tanoncok kártalanítása. — Mostoha gyermek a mostoha atya családtagjának nem tekinthető. — A Franciaországgal létesítendő balesetbiztosítás. — Egy vállalati pénztár recepturája. — Betegsegélyző pénztárak. — **Szociális egészségügy:** Socialhygienikus muzeum Budapesten. — Nemzetközi higieniai és demografiai kongresszus. — A közegészség ápolása. — A lakás befolyása a gyermek fejlődésére. — Szabómunkások hivatásos betegségei. — A luetikusok halálózása. — **Munkásvédelem:** Az európai iparfelügyelet. — Nők éjjeli munkájának korlátozása. — A kivándorlók védelme. — Munkásvédelem a cukorgyárakban. — Ólommérgezés elleni védelem. — Szabályrendelet a fazekasipar veszélyei ellen. — **Joggyakorlat:** Betegsegélyezés. — Balesetbiztosítás. — **Hirdetések.**

Szesz-élesztő- és vegyipari gyárak teljes berendezése. **KÜLÖNLEGESÉGEK** a glicerin-, szilurp, petróleum-, spiritusz-, likör-, konyak-, élesztő- és malatagyártás terén, kivonatoló, falepároló és gőzölő berendezések. Vízisztítók, sör- és dohánygyári berendezések, kazánkovács-munkák és vasszerkezetek.

FŐNÖTŐDE.

REICHEL ÉS HEISZLER
VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.

BUDAPEST, X., Noszlopy-utca 1. szám, Kőbánya.
Állomás: Kőbánya alsó pályaudvar, waggonküldemények részére saját iparvágány.

Telefon: 50-85 és 98-10. — Sürgőnyezim: Reichel és Heiszler.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

PALMA
A VALÓDI
KAUCSUK
CZIPŐSAROK

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

Nay és Róna Faárú- és szállítóeszköz-gyár.
Gépműhely. Központ: Budapest V., Kálmán-utca 15.
Telefon,

Taligák, szállítóeszközök bármely építkezés és iparüzem számára. Diaphragma-szivattyúk. Fecskendők. Emelő-szerszámok. Vasúti szer-számok. ○○○○ Tessék árjegyzéket kérni.

OETL ANTAL
vasöntödéje, gép- és vas-szerkezet gyára
Budapest X, Asztalos Sándor-út 18

Vasgerendák. Építkezési vasszerkezetek. Palma- és növényházak.
Mindennemű vasöntvények.

Szent-Margitszigeti üdítővíz
A legkiválóbb szénsavval telített ásványvíz.

Mint asztali víz nagyon kellemes jó hatása, egészségpoló ital. — A Szent-Margitsziget gyógyfürdő felügyelősége saját kezelésében.
Telefon 36-52. Telefon 36-52.
Minden jobb fűszerüzletben és vendéglőben kapható.